

DE HEERIAAN

Contactblad van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph
Zusters van de Choorstraat

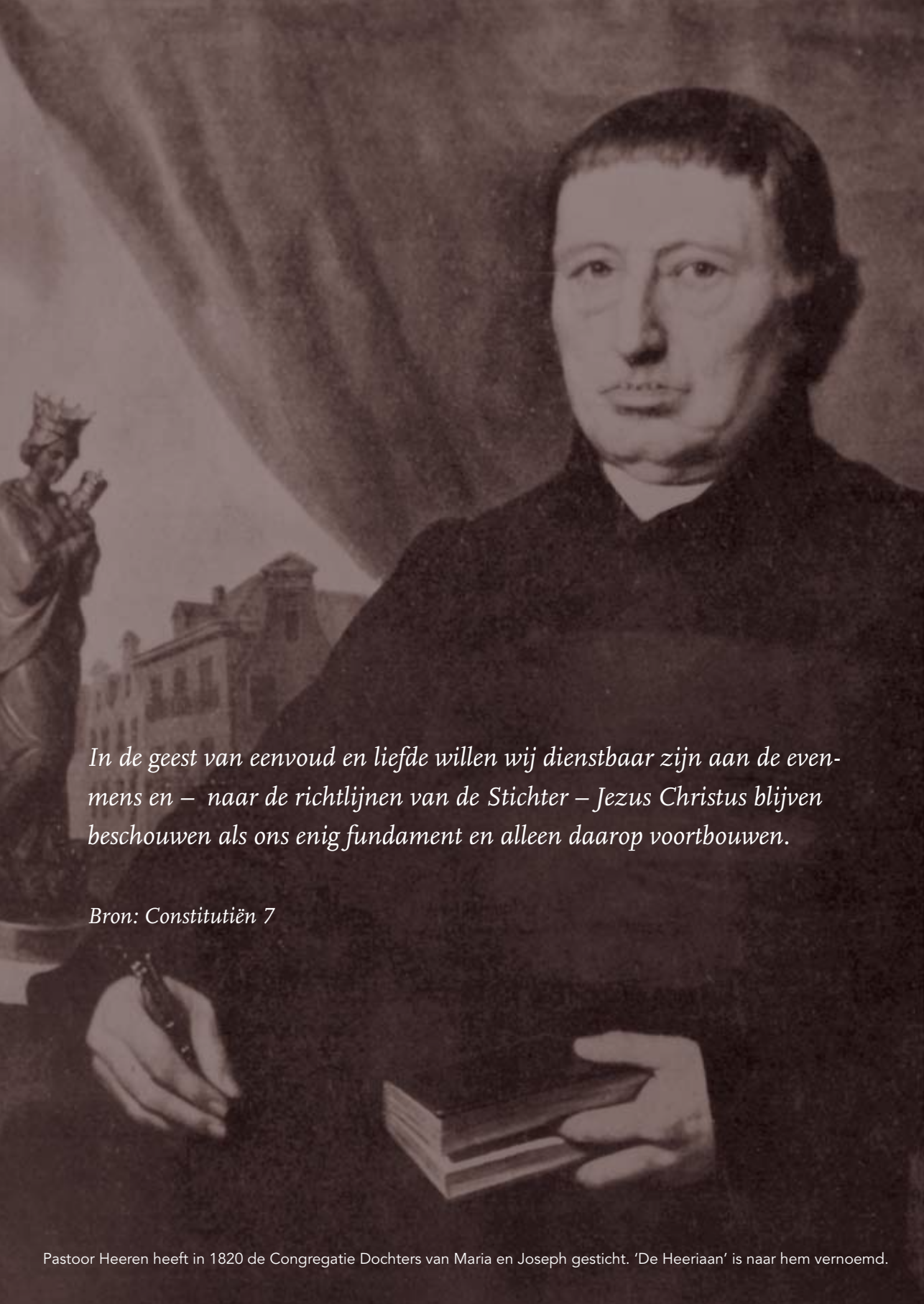
JAARGANG 41
VOORJAAR 2012

1

- De dansende non deel I en II
- De Udenhoutse broeder
- De engel van de Sint Jan

IN
OMNIBUS
CHARITAS

In de geest van eenvoud en liefde willen wij dienstbaar zijn aan de evenmens en – naar de richtlijnen van de Stichter – Jezus Christus blijven beschouwen als ons enig fundament en alleen daarop voortbouwen.

Bron: Constitutiën 7

Voorwoord	4
Indonesië	
• <i>De geschiedenis van de Congregatie in Indonesië deel 1 van 4 door Zuster Veronie</i>	5
• <i>Symposium door Zuster Emilia</i>	11
Vroeger – Nu	
• <i>De dansende non deel I en II (interview met Zuster Ancilla) door Brigitte Lutters</i>	13
• <i>Verhalen van toen – Wie is het? door Zuster Cecilia</i>	21
• <i>Straatnamen deel 1 van 3 door Brigitte Lutters</i>	22
Actualiteiten	
• <i>De missie van Andre Kuipers door Marie Louise van Daele</i>	26
• <i>De Engel van de Sint Jan heeft reikwijdte</i>	29
Overweging door Zuster Augusta	3
• <i>De toekomst komt (naar) ons toe</i>	31
Iconen door Zuster Leonie	
• <i>Annunciatie De boodschap van de Engel aan Maria</i>	34
Column Zuster Lisette	
• <i>Oorlogsflarden</i>	37
Loslaten & Opbouwen	
• <i>Zuster Til (interview) door Brigitte Lutters</i>	39
In Memoriam	
• <i>Zuster Ancilla van Rosmalen</i>	43
• <i>Zuster Reginia Jessen</i>	45
• <i>Zuster Egidia van Grinsven</i>	47
Agenda	49
Colofon	51

Voorwoord

Kort na de jaarwisseling gingen we ons alweer bezinnen op het voorjaarsnummer van de Heeriaan voor het jaar 2012.

Wat zal het lopende jaar ons brengen aan vreugde, droefheid, successen, teleurstellingen, schokkende gebeurtenissen, problemen, verrassingen of nieuwe kansen?

Hoe gaan we om met al die verschillende mogelijkheden? Hoe beïnvloeden deze ons leven?

Er komt zoveel op ons af. In hoeverre kan de realiteit ons bemoedigen, bezielen en stimuleren bij het zoeken van onze wegen?

Staan we open, zijn we ontvankelijk voor het nieuwe, het onverwachte of onbekende dat zich aandient?

Het zijn vele vragen waarop wij het antwoord voorlopig schuldig blijven.

Laat ons moedig - lankmoedig, goedmoedig, vrijmoedig en blijmoedig - het jaar 2012 tegemoet zien; dragen en verdragen, weinig vragen, zonder klagen, alles wagen.

De toekomst lacht ons toe, denken wij, durven wij te zeggen...

Redactie Heeriaan

De geschiedenis van Indonesië

(Kongregasi Putri Maria dan Yosef)

Van 1839 tot 1938 Deel 1 van 3

Onze zusters in Indonesië hebben zich altijd sterk aangetrokken gevoeld tot het leven van Pastoor Heeren, de stichter van de Congregatie: 'Dochters van Maria en Joseph'.

En met recht! Er is een duidelijke lijn van onze stichter naar de zusters PMY!

Door Zuster Veronie Franken

Maar daarvoor moeten we eerst verder terug gaan in de tijd.

Inleiding:

Het was in 1828 toen de priester Martinus van Beek, leraar aan de Latijnse school in Gemert, begon met het onderwijzen van vier doofstommen die 'niet onderwezen waren en dus leefden zonder kennis van geloof en godsdienst', in het huis van de weduwe Melis.

Van Beek was hiermee begonnen op aansporing van de pastoor van de parochie, H. den Dubbelden. Voor hun ontwikkeling en voor contact met hun medemensen hebben doven taal nodig. Van Beek achtte het onmogelijk dat ze die taal zouden spreken. Daarom ontwierp hij een gebarentaal, waarbij hij zich liet inspireren door de Franse priesters De l'Épée en De Sicard die met een dergelijk systeem begonnen waren in hun Instituut voor Doven te Parijs.

Pastoor Heeren komt in beeld:

Het groepje doven werd steeds groter en het huis van de weduwe al snel te klein. Ook waren er veel geldzorgen, Van Beek kon natuurlijk niet alleen voor al die doofstommen zorgen. Hij zat diep in de schulden. Zo diep dat hij overwoog het werk op te geven. En dan...(lezen we in het archief): 'Van Beek wordt door monseigneur den Dubbelden

uitgenodigd de prijsuitreiking van 1839 op 'Beekvliet' (het seminarie) te komen bijwonen. Tegelijkertijd had monseigneur den Dubbelden ook aan Pastoor Heeren een uitnodiging gestuurd. Beiden namen de uitnodiging aan'.

En het is aan de afloop van deze bijeenkomst te danken, dat het werk van Van Beek niet alleen van de ondergang werd gered, maar dat het op een hechte grondslag werd gevestigd. Het eerste begin van dit prachtige liefdewerk in onze Congregatie is geboren. Wat gebeurde er verder?

Er waren meer invloedrijke personen betrokken bij het tot stand komen van dit nieuwe Instituut. En dus verschilden ook de meningen over hoe het nu verder moest.

In de voorgaande jaren waren er meerdere congregaties gesticht. Ook door Pastoor Zwijsen in Tilburg. Hij stichtte de Congregatie van de Zusters van Liefde van Onze Lieve Vrouw, Moeder van Barmhartigheid. Hij wilde het Instituut in Tilburg hebben en dan moesten zijn zusters daar de leiding over krijgen.

Pastoor Heeren wilde een huis in Den Bosch onder leiding van onze zusters! Gelukkig gaf monseigneur den Dubbelden de voorkeur aan Pastoor Heeren, maar het Instituut mocht geen particulier Instituut worden.

Dus geen instelling van Martinus van Beek, maar ook niet van Pastoor Heeren of van welke andere religieuze congregatie dan ook. Het moest worden:

Het Instituut van de Vicariaten¹ van Den Bosch en Breda, wat het tot de jaren '80 van de vorige eeuw ook gebleven is.

Pastoor Heeren schikte zich direct naar het verlangen van monseigneur den Dubbelden. Zelfs op een edelmoedige wijze, want hij beloofde enige zusters naar Gemert te laten gaan om daar de leermethode van Martinus van Beek te bestuderen om zo gauw het Instituut opgericht was, meteen van dienst te kunnen zijn.

Dit laatste is – waarschijnlijk wegens tijdgebrek - echter nooit doorgegaan.

6

Wáár moest het Instituut van de Vicariaten komen?

Tussen 16 mei en 11 juli 1840 kwam men tot het besluit om de leegstaande gebouwen van het oude kasteel Nieuw-Herlaer in Sint-Michiëlsgestel - dat tot voor kort als seminarie was gebruikt - tot Doofstommen Instituut in te richten.

Er werd een contract gesloten met de eigenaresse van het landgoed, mevrouw (de weduwe) Joan van Rijkevorsel:

De inwoning zal bij dit contract beginnen van heden:

DEN TWEEDEN OCTOBER 1800 VEERTIG.

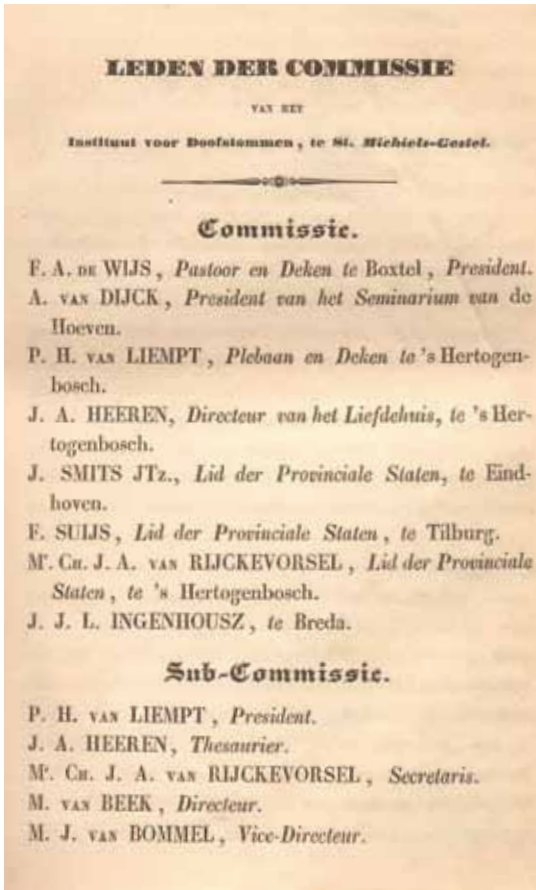
Als directeur werd benoemd priester Martinus van Beek.

'De eerwaarde zusters van het Liefdegesticht uit 's-Hertogenbosch hebben hun dienst GRATIS aangeboden en wij behouden ons voor om dezelve naar omstandigheden enige gratificatie toe te kennen...'

Op 25 September 1840 gingen de eerste vijf zusters van Pastoor Heeren naar Nieuw-Herlaer. Het waren: Zuster Johanna de Bueger – Overste, Zuster Brigitta Goosens, Zuster Vincentia van Zuylen, Zuster Ignatia van Cranenburg en Zuster Rosalia Knaapen.

Op 2 Oktober 1840 had de plechtige installatie plaats van het nieuwe Instituut.

In de lijst van de Commissie (tegenwoordig Bestuur) vinden we de naam van J.A. Heeren, directeur van het Liefdehuis te 's-Hertogenbosch, onze Stichter.

Voor onze Congregatie betekende dit: HET EERSTE LIEFDEWERK BUITEN DEN BOSCH!

Hostiebakkerij

1843: 'Als de huiselijke zaken geregeld en het onderwijs goed aan de gang was, werd er een begin gemaakt met de hostiebakkerij. Eerst waren de Zusters alleen in de bakkerij werkzaam, doch toen er meer aanvraag voor hostiën kwam, werden enkele doofstomme meisjes opgeleid om de Zusters behulpzaam te zijn' (Archief Zusters van de Choorstraat). Anno 2012 bestaat deze hostiebakkerij Sint Michael nog steeds.

De medewerkers van de bakkerij zijn dove mensen met een verstandelijke beperking. Ook werken er enkele mensen 'uit het dorp'. (Sint Michielsgestel red.)

Er worden zo'n vijftig miljoen hosties per jaar gebakken, op een ambachtelijke manier. Zie www.kentalis/hostiebakkerij

'In 1845 kwamen de Broeders uit Maastricht voor de jongensafdeling'. (Archief)

De jaren kwamen en gingen. En ook het Instituut groeide uit zijn jasje, net zoals eerder het huis van de weduwe.

Monseigneur² Adrianus Hermus, sinds 1902 priesterleraar en vanaf 1909 de vijfde directeur van het Doofstommeninstituut, kreeg de opdracht van monseigneur Wilhelmus van de Ven (Bisschop van 's-Hertogenbosch) om samen met architect H. van Groenendaal een ontwerp en een begroting te maken voor nieuwbouw.

Aan de Theerestraat in Sint-Michielsgestel werd een geschikte locatie gevonden en in oktober 1910 vond de plechtige inzegening van het nieuwe gebouw plaats.

In de jaren 1915 en 1916 leefde in Nederland de Missiegeest op.

Monseigneur Hermus werd nauw betrokken bij het Genootschap tot Voortplanting des Geloofs. Vanuit Rome werd gesteld dat de (later genoemde Pauselijke) Missiewerken op de eerste plaats door priesters en gelovigen gesteund moesten worden, doch dat onder de zogenaamde particuliere Missiewerken de Indische Missiewerken de voorrang moesten hebben.

Monseigneur Hermus had al verschillende contacten gelegd met kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders in Indië³. Er werd daar veel gedaan voor het reguliere lager onderwijs, maar niets voor doofstommen. >

Pogingen die hij ondernam, stuitten op bezwaren. Toen is monseigneur Hermus zelf gaan zoeken naar bewijzen, om zijn vermoeden - dat in Oost-Indië minstens 30.000 doofstommen moesten wonen – juist was. En dat is hem gelukt met de gegevens van een volkstelling in 1930.

Het enigste schooltje is dan te vinden in Bandoeng, gesticht door een oud-hoofdonderwijzer van het Instituut voor Doofstommen in Groningen, een schooltje dat zich wegens gebrek aan financiële steun niet kon uitbreiden.

In 1936 schrijft monseigneur Hermus in 'De Vriend der Doofstommen':
'Vandaar en ook wijl er in heel den Oost nog geen enkele Inrichting bestaat, waarin de katholieke doofstomme kinderen een hun passende godsdienstige opvoeding kunnen ontvangen, worden thans ernstige pogingen in het werk gesteld om op Java een katholieke Inrichting gevestigd te krijgen, waarin niet

alleen de kinderen van bemiddelde ouders, maar ook de arme doofstommen een degelijke en godsdienstige opleiding kunnen ontvangen.

Wij hopen van harte, dat die edelmoedige pogingen kunnen slagen'.

Die medewerking ontvangt hij van monseigneur Visser, Apostolisch Vicaris van het bisdom Purwokerto, die graag had dat een zustercongregatie een school voor dove kinderen zou openen in zijn bisdom.

Deze nieuwe school zou kunnen steunen op de grote kennis van het dovenonderwijs die in Sint-Michielsgestel aanwezig was. Voor monseigneur Hermus was het dus vanzelfsprekend dat hij zich in verbinding stelde met het Bestuur van de Zusters Dochters van Maria en Joseph en vroeg om zusters voor deze nieuwe stichting. Hij was bereid van zijn kant, zijn beste leerkrachten ter beschikking te stellen.

In ons Congregatiearchief lezen wij:
 ‘Op 10 december 1936 werd in de bestuursvergadering der Congregatie – op aandringen van monseigneur A. Hermus, directeur van het Instituut te Sint Michielsgestel – besloten in het toenmalige Nederlands Oost-Indië onderwijs te gaan geven. Na overleg werd als de meest geschikte plaats aangewezen Wonosobo, gelegen in de Apostolische Prefectuur⁴ van Purwokerto waar monseigneur Visser toen Apostolisch Prefect was.’

De MS ‘Sibajak’

De namen van de eerste zusters waren:
 Zuster Maria Alacoque Hoorneman - Overste, Zuster Augustina Arends, Zuster Bonaventura Gomes, Zuster Canisia Meissner en Zuster Geertruida de Wit. Zij vertrokken eind januari 1938 met de MS (motorschip) ‘Sibajak’. <

Wordt vervolgd.

Noten

- ¹ Bisdom in een (missie)gebied.
- ² Enkele jaren later werd de directeur van het Instituut om zijn grote verdiensten voor het Katholiek doofstommen-onderwijs in Nederland door de Paus tot Ere-Kamerheer benoemd en mocht dus in het vervolg als Monseigneur Hermus betiteld worden.
- ³ Nederlandse kolonie Nederlands-Indië, nu Indonesië.
- ⁴ Een gebied in de missie dat nog niet tot bisdom verheven was.

Monseigneur A. Hermus en de eerste vijf zusters die naar Wonosobo gingen.

God zendt zijn woord...

God zendt Zijn Woord naar deze aarde,
de duisternis neemt het niet aan;
zij schuwt en haat het Licht en weigert koppig
het Goddelijk spreken te verstaan.

Daar zijn er die, gekluisterd in hun wezen,
voor het Goddelijk Woord niet konden opengaan;
voor wie het Licht der wereld niet kòn rijzen,
omdat het mènselijk woord door hen niet werd verstaan.

Wie zijn wij, die – door het Goddelijk Woord geroepen –
als een Joannes tot hen mochten gaan
en trachten hun het menselijk woord te ontsluiten,
opdat zij het Goddelijk Woord met blijdschap gaan verstaan!

Wel meen'ge zucht ontlokte ons dit weg bereiden –
van zorg en pijn, van vreugde en moed –
maar Hij, die zuchtend hief de blik ten hemel,
Hij heiligde iedere zucht – want God maakt alles goed.

Thans trilt een jubelende vreugd uit aller harten
wier leven is, of wàs, aan het dove kind gewijd;
en juichend danken we om onze uitverkiezing,
wij prijzen vreugdevol Gods heerlijkheid!

God zond zijn woord naar deze aarde;
ook dóven hebben Het verstaan...

*Geschreven door Zuster Joanni Vosmeer op 2 oktober 1965 te Sint-Michiëlsgestel
ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van het Instituut.*

Symposium

Zuster Antonie en ik zijn blij en dankbaar dat wij het Internationale Symposium van de Interreligieuze Dialoog met de Islam in Pacet, Mojokerto, Oost Java, mochten meemaken. Dit symposium vond plaats van 7 tot 17 augustus 2011. De deelnemers waren zowel priesters als zusters. Ze kwamen uit Oostenrijk, Frankrijk, Groot Brittannië, de Verenigde Staten, Ethiopië, Nigeria, Spanje, Kongo, Algerije, Albanië, Thailand, de Filippijnen, de Solomon Eilanden, de Fiji Eilanden en Indonesië.

Door Zuster Emilia Fransiska Dyan Widowati

De opening werd gedaan door diverse vertegenwoordigers. Maar we konden de openingsceremonie helaas niet bijwonen, omdat we nog in het vliegtuig zaten, vanwege uitgelopen verplichtingen de dag ervoor.

Rond 13.00 uur kwamen we in Surabaya aan. We werden door de chauffeur naar Pacet gebracht. Tijdens de avonddiensten, de onderlinge gesprekken, de recreatie, maar ook de dagelijkse gebeden en de mis werd er Engels, Spaans en Frans gesproken.

Op woensdag 10 augustus 2011 bezochten we de Universiteit voor Theologie en Filosofie (Widya Sasana), het Seminarie (Bhakti Luhur), de school voor gehandicapten (Muhammadiyah) en de Universiteit van Malang (Dan Pesantren Al Hikam). Tijdens ons bezoek hebben we veel geleerd over de Islam. De dag erna gingen we in een grote groep over onze ervaringen nadenken en we luisterden ook naar de verhalen van de missionarissen die in een Islamitisch land leefden en werkten.

11

>

In het midden voor: Zuster Antonie

14 augustus gingen we naar Poh Sarang. Poh Sarang is een beroemde pelgrimsplaats in Kediri op Oost Java. De reis vanaf Pacet duurde twee uur. We volgden de zondagsmis, met het traditionele instrument, de gamelan. Na de mis gingen we naar het provinciehuis in centraal Kediri en naar het Groot Seminarie Sint Vincentius van Blitar, met honderd seminaristen. Op 15 augustus hadden we een bezinningsdag, om onze ervaringen tijdens het hele Symposium samen te vatten.

De dag daarna, gingen we naar Surabaya. We bezochten het provinciehuis, het win-

kelcentrum Mirota, en de Hogeschool voor Senioren (Sint Louis), geleid door broeders Lazaristen. We volgden de mis in de kapel van Sint Louis.

Voorganger was monseigneur Vincentius Sutikno, de bisschop van Surabaya.

Door dit Symposium hebben we meer inzicht gekregen in de religie van onze moslimbroeders en -zusters. Ook hebben we geleerd dat liefde, vrede en gerechtigheid niet slechts woorden zijn. <

Helemaal links: Zuster Emilia

In 2002 werd Zuster Veronie door Kloosterarchieven Nederland gevraagd om een artikel te schrijven over het muziek- en dansonderwijs in het instituut voor doven. Het artikel 'De dansende non' verscheen in het tijdschrift 'Erasmus-plein', jaargang 14, 2003, nr. 2. 'Vitrine' het magazine voor medewerkers en relaties van Viataal, plaatste het artikel in september 2004.

De dansende non

Muziek- en dansonderwijs in het Instituut voor Doven

De geschiedenis van de zusters van de Choorstraat (officieel: "Dochters van Maria en Joseph" genoemd naar hun klooster in de Choorstraat te 's-Hertogenbosch) is 150 jaar lang verbonden geweest met die van het Instituut voor Doven in Sint-Michielsgestel. In 1840 begonnen daar directeur M. van Beek en de eerste zusters met 'doofstommenonderwijs', zoals het in die tijd genoemd werd. Eerst werd er les in gebarentaal gegeven, later werd de spreektaal ingevoerd. Honderd jaar na de start, rond 1940, ontwikkelde het Instituut een 'geluidsmethode' om dove kinderen zoveel mogelijk met geluidswaarneming op te voeden, hetzij met een optimaal gebruik van hoorresten hetzij met vibratiegevoel. Een heel bijzonder onderdeel vormde het onderricht in muziek en dans.

Vibraties voelen

Een kind dat doof geboren wordt, of het gehoor verliest voordat de taalontwikkeling op gang is gekomen, heeft een heel grote achterstand op het gebied van taal, maar ook op het vlak van lichamelijke expressie en emotionele ontwikkeling. Het is onbekend met het geluid met zijn vele nuances en interactiemogelijkheden.

In 1940 drong prof. dr. Th. Rutten, de latere minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, er bij de directeur van het Instituut op aan om aandacht te besteden aan de mogelijkheid om geluidsvibraties te voelen. Hij had ontdekt dat een doof meisje hem beter kon verstaan als ze haar hand op de tafel legde en op die manier probeerde de trillingen van zijn stem te voelen.

Een muzikale priesterleraar, A. van Uden, >

13

Dove kinderen voelen de klankkast

Zuster Irena van Zeland met Els van Horne

kreeg de opdracht om hiermee aan de slag te gaan. Het lukt hem om een doof meisje te leren spelen op een klarinet. Omdat deze oefeningen ook voor het ritmisch spreken zinvol bleken, kwam de klarinet op het lesrooster te staan. Verder werd er, met ondersteuning van Philips, een Hammondorgel aangeschaft dat werd versterkt met een batterij, grammofoons en luidsprekers. Een houten vloer werd vervangen door een betonnen en werd bedekt met estrick en rubber, om resoneren te voorkomen.

En zo begon men. Het Hammondorgel speelde, vele malen versterkt door de apparatuur, een zee van geluid. De muziek hoorden deze kinderen niet, maar de geluidstrillingen voelden ze. Uit die tijd stamt het gezegde van een onderwijzeres: “Straks kunnen de kinderen prachtig dansen, maar de zusters zijn tureluurs van de muziek!”

De introductie van ballet

In 1942 kwam zuster Irena van Zeland in het Instituut. Vanaf het begin had ze veel belangstelling voor de nieuwe ontwikkelingen. Eén jaar stond ze voor de klas, maar daarna werd ze al gauw voor dit werk vrijgemaakt. In oorlogstijd betekende experimenteren vaak je behelpen en woekeren met alles waar je aan kon komen.

Vlak na de oorlog trok Albert van Dalsum door het land om overal ‘Adam in Ballingschap’ van Joost van den Vondel te declameren. Daarbij kwam hij ook in het Instituut van Sint-Michiëlsgestel voor een personeelsavond. Hij had veel belangstelling voor de dove kinderen: voor de wijze waarop zij leerden spreken en voor de expressieve dansen die zuster Irena hun leerde. Hij introduceerde zijn vrouw in het Instituut. Do van Dalsum, die balletlerares was en een eigen dansschool leidde. Het gebeurde dat twee

zusters, nog in het habijt, balletles namen bij Do van Dalsum in Amsterdam, een unicum in die tijd! Zij volgden een eigen cursus van twee jaar en ontvingen het bijbehorende brevet. Sindsdien heeft de ‘geluidsmethode’ zich sterk ontwikkeld en werd zuster Irena, in samenwerking met pastor Van Uden, dé deskundige op dit gebied.

Dansende leerlingen

In 1948 verscheen de eerste bandrecorder, ‘Soundmirror’ geheten. Dit gaf, hoewel nog met de nodige gebreken, de mogelijkheid om muziek op de band op te nemen en af te spelen. De leerlingen dansten speciaal voor hen geschreven en uitgewerkte dansen met een illustratief karakter: De sneeuw, De arend, De slang, Het riet, De herfst. Het waren vaak ook dansen met een religieuze inslag. Maar er stond eveneens een wals op het programma en er waren toen al meisjes die met eigen ideeën kwamen, met een eigen lied en dans.

Mevrouw van Dalsum typeerde het dansen van de dove kinderen als totaal anders dan dat van horenden. Het was aanzienlijk langzamer, trager en bedeesder, maar bezat juist hierdoor een geheel eigen charme en ontroerde de toeschouwers.

Er volgden demonstraties op meerdere plaatsen in het land. Er kwam een uitnodiging uit Rome om daar ter gelegenheid van het Heilig Jaar 1950 een uitvoering te komen geven. De kleding voor de dansen, die meestal met veel fantasie door zuster Irena zelf werd gemaakt, werd voor deze speciale gelegenheid ontworpen door de Tilburgse kunstenaar Luc van Hoek.

De leerlingen gaven in Rome demonstraties met dansen op bekende muziek en dansen naar gedichten die samen met hen op muziek gezet waren. ‘De zee’ van Willem Kloos en ‘Ego flos’ van Guido Gezelle. Het

hoogtepunt van de demonstraties vormde de bekende legende van de heilige Graal (Parcivals Reizen in drie acten), op muziek van Schubert en met gedichten van de priester A. van Lierop.

Door de dove kinderen werd puur op het gevoel gedanst. De leerlingen hadden nog geen gehoorapparaten; die kwamen pas in dat jaar 1950 op de markt. Ze voelden de muziek, lage tonen onder en hogere tonen boven in het lichaam. De slechthorenden hadden het natuurlijk wat gemakkelijker.

Ontwikkeling in latere jaren

Het Instituut werd door het muziekonderwijs wereldberoemd. Er bleven uitnodigingen komen voor het geven van demonstraties. In 1958 ging er een hele groep naar Manchester, naar een Internationaal Congres over het dovenonderwijs. Het waren niet altijd de beste leerlingen; als het even kon, lieten de zusters alle klassen voor zulke uitstapjes aan bod komen.

In tijdschriften en kranten verschenen artikelen over 'the dancing nun'. Daarbij werd een

foto gepubliceerd waarop zuster Irena haar habijt omhoog tilt om aan de kinderen een danspas te demonstreren. Daar was toen heel wat over te doen.

Tot aan haar pensioen in 1979 heeft zuster Irena muziek en danslessen gegeven, de laatste jaren onder heel andere omstandigheden. In de eerste jaren waren veel leerlingen intern, zodat er 's avonds en in de vrije tijd veel geoefend kon worden, wat de kinderen graag deden. In latere jaren, toen er steeds meer externe leerlingen kwamen, was daar veel minder gelegenheid voor.

Het dansen veranderde ook toen de jongens mee gingen doen. En tenslotte werd het wat gemakkelijker door de ontwikkeling van de hoorapparatuur.

Muziek- en dansonderwijs staan nog altijd op het rooster in Sint-Michielsgestel. De dansen zijn eigentijds, de leerlingen weten wat ze willen, ze zien immers van alles op de televisie. Het doel blijft hetzelfde: een menswaardige en zo volledig mogelijke ontplooiing van het dove kind. <

16

'De dansende non – deel II'

Coba Willemsen (u beter bekend als Zuster Ancilla) was een van die kinderen die naar Rome afreisden om daar in het (Heilig) jaar 1950 demonstraties te geven. Ze herinnert het zich als de dag van gisteren. En nog altijd danst de inmiddels 80-jarige zuster.

Door Brigitte Lutters

Zuster Ancilla. Ze heeft niet de tred die je bij een vrouw van 80 zou vermoeden. Als ik haar zie lopen en bewegen, denk ik altijd dat ze gemaakt moet zijn van elastiek.

Het is donderdagochtend, 19 januari 2012 en ik heb met haar afgesproken in haar kamer.

We gaan aan tafel zitten, tegenover elkaar en onder de lamp. We sluiten 'buiten' buiten op deze miezerige, donkere januaridag.

Zuster Ancilla is zeer slechthorend. Dankzij haar gehoorapparaat kan zij hoge klanken (zoals de voordeurbel) horen. Mijn stem

Zuster Ancilla als onderwijsassistent bij de dove kinderen.

hoort ze een beetje en alleen in combinatie met het liplezen. Het liplezen gaat haar goed af. Ik las in het artikel ‘Kommunicatie en Doofheid’¹ over de verschillende typen doven en hun cognitieve vermogens. ‘Juist zij die motorisch ingesteld zijn, leren en beheersen het makkelijkst het liplezen’. In het geval van Zuster Ancilla is dat zonder meer het geval. Het artikel legt uit waarom dat zo is. ‘Ondanks het feit dat ook het visuele aspect noodzakelijk is, betekent een goed ontwikkelde motoriek dat je in staat moet zijn om bewegingen van een ander te kunnen meevoelen en zo kunt herkennen’.

Op Kerstavond 1931 werd Zuster Ancilla geboren als Coba (of Co). Ze was het tweede kind in het gezin Willemsen die een kruidenierszaak runden in Elst. (Tussen Nijmegen en Arnhem). Er zouden na haar nog acht kinderen volgen.

Opmerkelijk is dat elk tweede kind in het gezin (zeer) slechthorend bleek. Na vijf

dochters, werd de eerste zoon (slechthorend) geboren.

De oma van Coba had haar zoon bij zijn huwelijk met de moeder van Coba ‘gewaarschuwd’ dat doofheid/zeer slechthorendheid in de familie voorkwam.

Maar in die tijd spoorde Mijnheer Pastoor - onder het mom van ‘Gaaf heen en vermenigvuldigt u’ (Genesis 1:28) - gezinnen aan, toch vooral veel kinderen op de wereld te zetten.

Moeder Willemsen luchtte, nadat zij al zes kinderen had gebaard, haar hart bij de zuster die de kleuters les gaf. ‘Zes kinderen heb ik gekregen, waarvan er drie doof zijn, ik zie het niet meer zitten om nog meer kinderen te krijgen!’ De zuster stelde haar gerust, door haar een relikwie te geven en te zeggen dat ze zich geen zorgen hoefde te maken over de toekomst. ‘Je zult geen dove kinderen meer krijgen’. Een zeer gedurfde uitspraak, maar het gaf moeder Willemsen vertrouwen.

De vier kinderen die nog geboren werden, konden allemaal horen.

‘Tante Jo’ (een buurvrouw die tante genoemd werd; niet ongebruikelijk in die tijd) was onderwijzeres en maakte moeder erop attent dat Coba weleens doof zou kunnen zijn. Er moest omgezien worden naar een passende school voor haar. In Nijmegen zat een school waar ze terecht kon, maar dat was een school voor zwakbegaafde kinderen. Vader Willemsen werd erg boos en zei: ‘Ze is doof, niet achterlijk!’

Tijdelijk zorgde ‘tante’ Jo voor (privé-)onderwijs, maar na verloop van tijd ging Coba – bij gebrek aan alternatieven – toch naar de school in Nijmegen. Bij het uitbreken echter van WO II blies de Nederlandse genie de Waalbrug op, om een snelle opmars van het Duitse leger te voorkomen en waren Nijmegen (én de school) opeens onbereikbare plekken geworden.

Nou had ‘tante’ Jo op de kweekschool gezeten met ene Zuster Serva (DMJ).

Zij bleven ook na de kweekschool contact houden met elkaar en zodoende gaf Zuster Serva het advies aan Jo om Coba Willemsen naar het doveninstituut in Sint Michielsgestel te sturen. De toenmalige directeur priester Jan van Overbeek kwam bij de familie Willemsen thuis om de mogelijkheden voor Coba te bespreken.

In het najaar van 1940 (WO II was slechts enkele maanden aan de gang) kwam Coba op het Instituut (intern). Ze was 8 jaar oud (bijna 9). (Haar zusje Rikie kwam ook naar het Instituut, haar broer Huub ging naar het Pedologisch Instituut in Nijmegen).

Dankzij de priester/psycholoog Toine van Uden veranderde er in die tijd veel (ten goede) voor doven. Hij had van prof. dr. Th. Rutten de opdracht gekregen om doven via vibraties geluid te leren ‘horen’. Van Uden leerde de kinderen geluid te voelen door middel van klankkasten.

Door dat bewustzijn, leerden zij ook te

‘horen’ in hun dagelijkse praktijk. Er moet gezegd: slechthorenden hebben daarbij wel een stapje voor op doven.

In kleine stapjes ging het voorwaarts. Van voelen, naar muziek, naar dans.

Coba leerde er blokfluit spelen en klarinet en melodica.

En toen kwam Zuster Irena van Zeland in beeld. Zuster Ancilla zegt over haar: ‘Het was een kleine, schattige zuster met rood haar’.

Zuster Irena voelde kinderen – en met name dove kinderen – aan. Daarmee was zij niet alleen een juweel voor de kinderen, maar ook van bijzonder belang voor haar collega-onderwijzeressen. Zuster Irena mocht zich volledig gaan wijden aan het dansonderwijs voor dove kinderen.

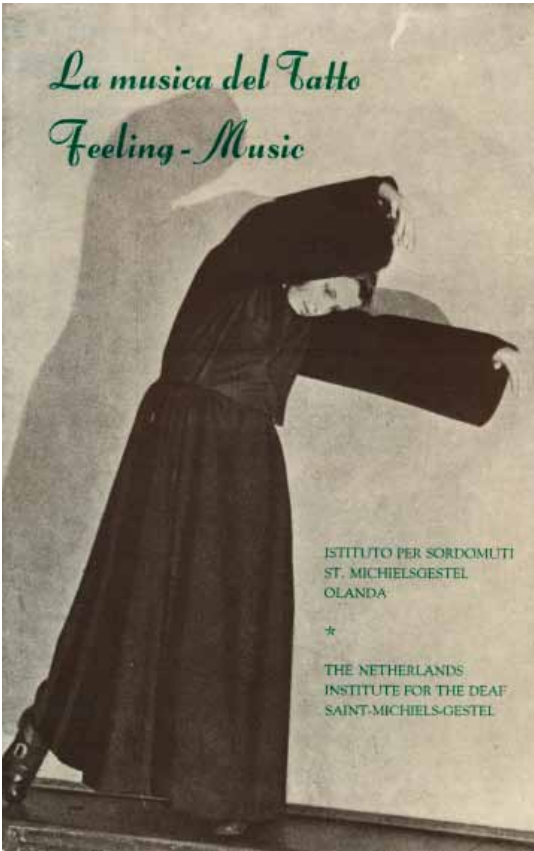
De kinderen die geschikt bleken voor dans moesten vaak (dagelijks) repeteren. Er werd zo vaak gerepeteerd dat Zuster Ancilla nú de muziek van stukken (als De Arend en Parcival) nog kan zingen en dansen. (Ik krijg ter plekke een demonstratie).

De repetities waren leuker dan de optredens. De repetities waren ontspannen en vrij, de optredens moesten natuurlijk de volmaaktheid benaderen.

Om de kinderen tot beter presteren te manen tijdens zo’n optreden voor publiek, moesten de kinderen een intentie maken van Zuster Irena.

Vele malen trad Coba voor publiek op. Het gekke is dat haar ouders haar echter nooit hebben zien optreden. Wèl wisten ze dat hun dochter danste en dat vonden ze geweldig!

‘Van 10 tot 30 oktober 1950 (Heilige Jaar²) bezochten we vijf landen!’, vertelt Zuster Ancilla vol enthousiasme. Ze gingen op uitnodiging van het Heilig Jaar Comité naar Rome en ze gingen met de bus. ‘Het was een hele leuke – en lange – reis en een heel avontuur voor ons!’ In Rome verbleef de groep in

La musica del tatto; feeling music (folder die in Rome werd gebruikt).

een pensioonaat. Ze gaven er diverse demonstraties. Gelukkig was er ook tijd om iets van Rome mee te krijgen. Tussen de optredens door stond de groep op het Sint Pieterplein en zagen ze de Paus in een draagstoel voorbij komen. Van achter de brede ruggen van de wachten van de Zwitserse garde konden ze niet veel zien. 'Daar kom je niet langs hoor!'. De Paus echter, (Pius XII) stapte van zijn draagstoel af, kwam naar hen toe en en legde bij hen allemaal zijn hand op hun hoofden en gaf hen een kruisje op het voorhoofd.

Toen Coba vijftien jaar oud was, zei ze tegen van Uden (tijdens een biecht) dat ze er veel voor voelde om in te treden. Mijnheer van Uden zei haar dat het nu nog wat vroeg was, maar vond het heel positief en stimuleerde

Coba zich hierop voor te bereiden. 'Doe maar goed je best, dan komt het wel in orde', zei hij haar.

Op haar achttiende was Coba deze 'biecht' alweer lang vergeten. Ze had haar school in Sint Michielsgestel inmiddels afgerond en was net als haar oudste zus Willie opgeleid tot coupeuse. Samen met Willie zouden zij in Elst (vanuit hun ouderlijke woning) als coupeuses gaan werken. Haar oudste zus was daar al mee gestart. Moeder Willemsen was inmiddels bevallen van het tiende kind, Freddy. Freddy was niet alleen het petekind van Coba, maar zij was ook een beetje zijn tweede moeder, zoals dat ging in grote gezinnen.

Wel ontving Coba – als oud-leerling – maandelijks het tijdschrift van het Instituut, de 'Vriend der doofstommen'. Hierin las ze dat Annie Coppieters en Veronie Franken als eerste dove vrouwen ingetreden waren in het kloostertje Gertrudishof.

19

>

Zuster Ancilla met de kap die haar oren vrijlaat.

Coba kende beide vrouwen van het Instituut. Dit bracht bij haar het oude verlangen weer naar boven. 'Nachten lag ik ervan wakker', vertelt Zuster Ancilla nu. 'Het zette mijn leven op z'n kop en ik heb getracht het te bevechten, maar er was geen beginnen aan; de roeping was sterker'. 'Samen met Marietje van Geloven traden we in als derde en vierde dove zuster in Gertrudishof. Een half jaar na de eerste twee'. Het was 1953 en Coba werd Zuster Ancilla.

Als zuster heeft ze nooit een kap gedragen. Dat kon ook niet, want een kap zou over haar oren hebben gemoeten en dan begint het gehoorapparaat te piepen. In de plaats daarvan droeg ze een korte sluier.

Het dansen was toen voorbij. Dansen kon (toen) niet in het klooster. 'Als ze me het nú zouden verbieden om te dansen, zou ik wel protesteren hoor, maar toen niet. Je nam het zoals het kwam'. 'Maar nu neemt niemand dat meer van me af. Ik ga dansend de hemel binnen!'

De muziek was nog enigszins gebleven. Als novice werkte ze overdag bij de dove kleuters als klassenassistent. Er stond een orgel en middels het aanslaan van de toetsen, leerde ze de slechthorende kinderen om klanken te associëren met bepaalde handelingen. Ze heeft in die tijd ook haar neefje (zoon van zus) in de klas gehad.

'Ik ga dansend de hemel binnen!'

'Muziek en dans zijn alles voor mij! Een grote troost voor een nog gróter verdriet; het doof zijn.

Het bloed kruipt, waar het niet gaan kan en al vijftien jaar, danst Zuster Ancilla elke week³.

Zuster Ancilla tijdens de dansles anno 2012

Luisterend naar wereldmuziek danst ze samen met andere vrouwen folkloristische dansen.

Zij is de enige slechthorende van de groep. Ook de enige zuster trouwens. <

¹ Verschenen in 'Logopedie en Foniatrie', jaargang 57, 1985, nr. 1.

² Heilig Jaar volgens katholieke kerk. Het laatste Heilig Jaar was in 2000.

³ De Muzerije (een Bossche instelling voor amateurkunst en kunsteducatie) biedt haar cursusaanbod Folklore dans aan voor 50-plussers. Het dansen gebeurt in de voormalige Bank van Leening aan de Schilderstraat onder leiding van docente Els Spieker-mann.

Verhalen van Toen

Wie is het?

Door Zuster Cecilia van der Poel

In 's-Hertogenbosch was een Overste-vergadering.
Het duurde wel wat lang en ik dacht: 'Wanneer krijgen we koffie?'

Het was of de Algemene Overste mijn gedachte had gelezen, want ze zei: 'Zusters, u krijgt koffie als de Udenhoutse broeder er is'.

Ik dacht: 'Wat is dat voor een broeder, van welke Congregatie is hij? Wat komt die man doen – een lezing geven misschien – of over de nieuwe Constituties praten?' Verschillende vragen kwamen er in me op.

Toen er even een kleine pauze was, vroeg ik aan mijn buurvrouw: 'Weet jij wat die broeder komt doen?'

Ze stikte bijna van het lachen en zei: 'Dat is geen broeder! Dat is een lekkere koek! Een Udenhoutse broeder is een koek met krenten en rozijnen'.

En ja hoor, daar kwam de koffie, vergezeld van een grote schotel en daarop een malse, grote koek.

En lekker dat hij mij smaakte! Mijn dag kon niet meer stuk!!!

Straatnamen Deel 1 van 3

In de tweede helft van de 19e eeuw kwam het vernoemen van straten naar personen met een bepaalde staat van dienst in zwang. Van drie (overleden) Zusters DMJ is bekend dat zij naar een straat, laan of pad vernoemd zijn, omdat zij tijdens hun leven een verschil hebben betekend voor anderen. Vandaag het verhaal van Anna Walraven (Zuster Clotildis Walraven).

Door Brigitte Lutters

Anna Walravenpad

rk vakbondsleidster ehv 1878-1946

22

Johanna Catharina Walraven (roepnaam: Anna) werd op 2 september 1878 geboren in Eindhoven. Op haar vijftiende verhuisde ze naar Stratum en ging werken bij Philips. In 1902, Anna was toen bijna 24 jaar, was

zij reeds de presidente van het Emerentia-nagilde; een vrouwenorganisatie van de r.k. Gloeilicht Arbeidersbond (vakbond). Deze bestond náást de Sint Laurentius mannenorganisatie, maar aangezien 70% van de Philips employees uit vrouwen bestond, had Anna een machtige positie, die zij gebruikte, maar niet misbruikte.

Frans Werners, kapelaan te Woensel (later Pastoor), was als geestelijk adviseur aan de gildes verbonden en typeerde Anna als volgt: 'Anna heeft gezag. Men weet wat men aan haar heeft. Elk woord dat zij zegt, is waar en wordt vertrouwd. Zij is als de koningin in een bijenzwerm'.

Philips leek het niet zo op te hebben met de katholieken, want in 1909 (Anna was toen 30 jaar oud) maakte het bedrijf bekend dat er op zondagen en katholieke feestdagen doorgewerkt moest worden. Ook wilde Philips de rooms katholieke-georganiseerden hun lidmaatschap verbieden. Hij verbood ze zelfs naar de vergaderingen van de vakbond te gaan.

Er ontstond een stevig conflict, dat escaleerde toen Philips op straffe van ontslag, een ondertekende verklaring eiste, waarin de ar-

beiders hun vakbondlidmaatschap opzegden. 600 mensen die de verklaring weigerden te ondertekenen kregen per direct hun ontslag en daarmee werden zij de zogenaamde 'uitgestotenen'. Ook Anna Walraven weigerde. Uit het hele land ontvingen de 'uitgestotenen' steun. Zangkoren, drankbestrijders, zakenlui, parochies, boerenbonden, burgemeesters, kamer- en statenleden en particulieren, allemaal steunden ze de 'uitgestotenen'.

Er werd een comité (Het Leidingscomité) gevormd, dat poogde Philips op andere gedachten te brengen. Anna had als enige vrouw zitting in dit comité.

In juni 1910 speelt Anna een vooraanstaande rol in het bijleggen van het conflict, in persoonlijke gesprekken met Gerard en Anton Philips.

Philips nam daardoor van de 600 ontslagen werknemers er 425 terug in dienst. Zonder werk bleven de zieken, 'ongeschikten' en zij die een voorname rol in het conflict hadden gespeeld. Voor Anna was er geen plaats meer bij het gloeilampenconsortium.

Na afloop erkende Philips voor het eerst het recht op vakvereniging. Een jaar later was 11% van de mannen en 35,3% van de vrouwen georganiseerd.

Op 9 september 1910, slechts twee maanden na beëindiging van het conflict trad Anna Walraven in bij de Congregatie Dochters van Maria en Joseph. Zij was een week eerder 31 jaar geworden.

Van zo'n verhaal word je enthousiast en nieuwsgierig tegelijk. Nieuwsgierig naar wat een vrouw met zo'n achtergrond heeft bewogen een hele andere weg in te slaan.

Zuster Til, Zuster Veronie en ik gingen allereerst op zoek naar het Anna Walravenpad in de wijk Limbeek te Eindhoven en dankzij TomTom vonden we het ook. In tegenstelling

Achtergrondinformatie

Pas in de 19e eeuw werd in Nederland een systeem van straatnamen en huisnummers ingevoerd. Toen werden ook straatnaambordjes aan de gevels bevestigd. Vaak werden in de volksmond ontstane namen van straten toen de officiële naam. Deze volksnamen duiden vaak de functie van de straat aan (Veemarktstraat), de ligging (Poortstraat), of degene(n) die er ooit gewoon had(den) (Barteljorisstraat of Minnebroederssteeg). Ook heetten straten vaak naar uithangborden of gevelstenen van huizen die aan de straat stonden, zoals in Maastricht de Morenstraat, waar op de hoek het huis In den Moriaan staat.

In de tweede helft van de 19e eeuw kwam het vernoemen van straten naar personen met een bepaalde staat van dienst in zwang. Toen na 1900 hele nieuwe wijken tegelijk werden gebouwd, bedacht men bepaalde thema's per wijk, zoals de Vogelbuurt in Den Haag (en vele andere steden) of de Kruidenbuurt in Eindhoven (idem).

In Nederland is de gemeente sinds de Gemeentewet van 1851 verantwoordelijk voor de straatnaamgeving. Het college van burgemeester en wethouders stelt de namen vaak vast in samenwerking met een '(advies) commissie straatnaamgeving'. Vrijwel alle Nederlandse gemeenten hebben regelgeving hieromtrent vastgelegd in een 'straatnaamverordering'. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten heeft in verband hiermee ook richtlijnen opgesteld.

Als een straat naar een persoon wordt vernoemd, kiest de gemeente vrijwel altijd voor overledenen. De periode tussen de naamgeving en de sterfdatum verschilt per gemeente. Bij sommige gemeenten is dat minimaal 25 jaar, bij anderen minimaal 5 jaar. Door deze periode in te stellen, wordt de kans kleiner dat de gemeente een straat naar iemand vernoemt die een 'besmet' verleden blijkt te hebben. Een pijnlijk voorbeeld hiervan was de in 1945 vernoemde Stalinlaan in Amsterdam-Zuid, die na de Hongaarse inval in 1956 werd omgedoopt in Vrijheidslaan. Een uitzondering op deze regel wordt overal gemaakt voor leden van het Koninklijk Huis. Er zijn echter meer uitzonderingen; zo werd al in 1964 in Enschede een straat naar Jozef Cals genoemd.

In een wijk of buurt probeert de gemeente meestal de straatnamen op elkaar af te stemmen. Zo zullen bijvoorbeeld de straten die naar componisten vernoemd zijn, vaak in dezelfde wijk te vinden zijn. Ook kennen veel steden en dorpen een bloemenbuurt, vogelbuurt, dichterswijk, schilderswijk, rivierenbuurt enzovoort. Zoekt men de Beethovenstraat, dan weet men dat men moet zoeken in de buurt van de Bachlaan en de Mozartstraat.

Zuster Clotildis Walraven (in het midden staand) temidden van medezusters.

tot wat de naam doet vermoeden, is het Anna Walravenpad, geenszins een pad, maar een heus straatje in een vriendelijke, ruim opgezette wijk. Er staan huizen en er ligt zelfs een pleintje. Op het straatnaambordje staat, behalve haar naam ook wie zij was; een rooms-katholieke feministische vakbondleidster uit Eindhoven. Anna mag zich – in de wijk – ‘omringd’ weten door andere feministische tijdgenoten, die net als zij voor betekenisvolle veranderingen hebben gezorgd. Vrouwen als Roosje Vos (socialiste en vakbondsleider), Rosa Manus (vrouwenrechtenactiviste) en Alletta Jacobs (eerste vrouwelijke Nederlandse arts).

Terwijl we daar rondliepen vroegen we ons af of de mensen die er woonden zouden weten wie Anna Walraven geweest is. Een mevrouw die ijverig de bladeren in haar tuin aan het

verzamelen is, vertelt ons dat niet te weten, ‘maar’, zo zegt zij, ‘er zijn veel boeken over haar geschreven!’. Nou wisten wij toevallig dat dat niet het geval was, behalve dan een klein stukje in het boek ‘Stadgenoten’ over Eindhoven. Enfin, we proberen het nogmaals. We zien een ouder paar met een klein kind. Het zijn grootouders die met hun kleinkind aan de wandel zijn.

Helaas, ook zij weten niet wie of wat Anna Walraven was. ‘Wij wonen een paar straten verderop’ zo vertellen ze ons, ‘maar als ik op het Anna Walravenpad zou wonen’, zo zegt oma, ‘dàn zou ik het zéker weten!’ Jaja...

Wat heeft Anna Walraven doen besluiten om voor het kloosterleven te kiezen?

Deze vrouw had tot kort daarvoor een totaal ander bestaan. Gevoed door een grote mate van rechtvaardigheidsgevoel klom zij let-

terlijk op de barricade voor anderen, zich handhavend in een mannenwereld. Een voorvechtster, een kartrekker, een vrouw die haar hart volgde.

Zou deze diepgelovige vrouw ten tijde van het conflict met Philips, waar de levens van 600 gezinnen op het spel stonden, een afspraak hebben gemaakt met God? 'God, als u mij helpt met het oplossen van dit conflict, zal ik u dienen, de rest van mijn leven'?

We zullen het nooit weten, maar van Zuster Fidelis Kruyssen (*1905 - † 2000) die zich haar kon herinneren en dat ooit optekende, weten we dat Zuster Clotildis nooit met een woord gesproken heeft over haar leven vóór het klooster. In het klooster heeft zij ook nooit een leidinggevende positie bekleed. Zuster Fidelis schreef dat Zuster Clotildis verstandelijk gehandicapte kinderen allerlei huishoudelijke bezigheden leerde en dat zij jongere zusters vaak advies gaf over hoe ze met hun gezondheid om moesten gaan. *(In welke functie en waar Zuster Clotildis dat deed is*

ons niet bekend red.). Door Zuster Fidelis werd zij geschetst als zorgzaam, verantwoordelijk en kordaat.

Zuster Clotildis stierf op 23 augustus 1946 op 67-jarige leeftijd aan de gevolgen van een herseninfarct.

Zij werd begraven op het kerkhof in Udenhout. In 1993 is zij samen met andere zusters die begraven lagen in Udenhout, overgebracht naar het Kerkhof van Sint Jozefoord in Nuland. Zij rust daar nu in een gezamenlijk graf met - eveneens overgebrachte - zusters uit Sint Michielsgestel en Liessel. (kerkhof 601-621).

Als u het kerkhof in Nuland bezoekt, brengt u dan eens een groet aan deze bijzondere vrouw. <

Bronnen:

- Wikipedia.nl
- Eindhovens Krantenartikel geciteerd in ons Congregatieblad jan/feb 1987

Het Anna Walravenpad.

ACTUALITEITEN

De missie van André Kuipers

In mijn agenda had ik woensdagmiddag 21 december 2011 als 'bezet' genoteerd. De lancering van André Kuipers en zijn collega's met de Sojoez wilde ik met eigen ogen zien, maar vooral op hetzelfde moment beleven, al was het dan op de televisie. Het geluid op de televisie zette ik veel harder dan normaal. Ik wilde het geluid van deze unieke lancering ondergaan, (alsof ik er live bij aanwezig was!) Zó, dat je ervan trilt op je benen!

Door Marie Louise van Daele (geassocieerd lid Congregatie Dochters van Maria en Joseph)

In Baikonoer (steppe in Kazachstan, Rusland) stonden zijn familie, vrienden en collega's te wachten op het moment dat André en zijn collega's de aarde zouden verlaten! Het werd steeds spannender en ineens zei de commentator van de NOS: 'Ze hadden al zes minuten geleden moeten vertrekken...'. 'Och nee', en ik dacht aan die rampzalige lancering ruim 25 jaar geleden van de Challenger, een project van de NASA, waarbij zeven bemanningsleden (zes mannen en één vrouw) onderweg naar de ruimte, het leven lieten. En gelukkig, na een adembenemende stilte knalde de Sojoez-raket met een oorverdovend lawaai en met onvoorstelbare snelheid de ruimte in. Gefascineerd bleef ik kijken naar dit magisch gebeuren, totdat er niets meer van de grote vuurballen te zien was. 'Ze zijn niet meer op de aarde, ze voelen de grond niet meer onder hun voeten' flitste het door mijn hoofd. Er werd uitgelegd dat men na negen minuten kan zeggen dat de lancering naar het internationale ruimtestation is gelukt.

De minuten kropen voorbij en toen kon ik opgelucht ademhalen: de lancering was gelukt, want er was onderweg niets gebeurd!

Even later klonk op het Internet het nummer 'Pastorale'.

(Door André Kuipers gekozen muziek voor tijdens het wachten gedurende de tweeënhalf uur tussen het binnengaan van de raket en de lancering).

Sojoez-raket

Foto's: ESA

'Pastorale'

*Mijn hemel, blauw met gouden hallen Mijn
wolkentorens, ijskristallen Kometen, manen
en planeten, ah alles draait om mij En door de
witte wolkenpoort, tot diep onder de golven boort
mijn vuur, mijn liefde zich in de aarde ...*

Gezongen door Liesbeth List & Ramses Shaffy,
tekst Lennaert Nijgh, muziek Boudewijn de
Groot.

Na de lancering moesten de ruimtevaarders zich voorbereiden om in de juiste baan om de aarde te komen. Er is dan geen sprake van een baan oversteken of de bocht kort nemen. Dit alles met een snelheid van 26.000 km. per uur! Alles in de ruimte is anders. Door de gewichtloosheid gaat de tijd langzamer, het eten is gedroogd verpakt, een douche is er niet, ze moeten het doen met een washandje, slapen doen ze in slaapzakken die eerst bevestigd worden aan de muur, enzovoorts.

André vertelde op zijn weblog:

'Een reis van een half jaar is iets heel anders (zijn eerste reis duurde enkele dagen) en niet zonder fysieke risico's. Je staat bloot aan straling uit de ruimte, je botten ontkalken en je spieren verslappen. Om die reden doen we tenminste een uur per dag aan fitness en trainingen op een loopband. Het is een aanslag op het gestel.'

Een gevoel van respect en verwondering bleef mij lang bij. Dit alles is ontstaan vanuit een niet te bedwingen nieuwsgierigheid en fantasie naar alles wat met de ruimte te maken heeft. Ik dacht aan de eerste sterrenkijkers (Newton, Kepler) die voorspellingen deden en de uitvinding van de telescoop (Galilei en anderen). De boeken van Jules Verne over de reizen van de aarde naar de maan en de wereldberoemde film 'ET' van Steven Spielberg, een door kinderen zeer geliefd ruimtewezentje dat per ongeluk door zijn soortgenoten op de aarde werd achtergelaten en met de kinderen van de aarde een unieke vriendschapsband kreeg. En natuurlijk het scheppingsverhaal in de Bijbel bij Genesis 1: 'In het begin schiep God de hemel en de aarde. Hij schiep het licht en scheidde het van de duisternis. Hij scheidde de hemel van het water en de zee van het land. Hij schiep het jonge groen, de planten en de bomen met hun zaaddragende vruchten. En op

André Kuipers

de vierde dag schiep God de zon, de maan en de sterren...'

En nu... er is vanuit de aarde contact met de ruimte – door de ruimtereizen van de ruimtevaarders zijn we ons verbonden gaan voelen met de ruimte, met de kosmos. Er is geen scheiding meer tussen de ruimte en de aarde, er is communicatie over en weer. Het zijn enkelingen die zo'n ruimtereis aandurven en zich daar ook aan wagen met hun leven. Voor de familie is dat bijzonder zwaar om dit te aanvaarden.

André, zoon, man en vader heeft voor deze hachelijke onderneming gekozen om zijn talenten in dienst te stellen voor de wetenschap. Dat is zijn missie. Zijn experimenten zijn van dien aard, dat we op aarde kunnen profiteren van nieuwe technieken zoals sportschoenen, >

ACTUALITEITEN

28

draagbare computers, kunststof brilglazen, magnetron en luiers! Zijn familie beseft welk risico André heeft genomen om dit te ondernemen. Iedere handeling in de ruimte houdt risico's in. Zomaar uit je bed stappen is er niet bij, want dan vlieg je tegen de muur aan. Het is altijd zweven dag en nacht, een half jaar lang. Dan gaan mijn gedachten naar de Bijbel. Op het Internet kan ik de woorden zoals hemel (= ruimte), aarde, vliegen, vleugels intoetsen en dan komen er onvoorstelbaar veel verzen voor met de genoemde woorden. Psalm 8,4 zegt: 'Zie de hemel, het werk van uw vingers, de maan en de sterren door u daar bevestigd' en psalm 14,2: 'De Heer kijkt vanuit de hemel naar de mensen om te zien of er één verstandig is, één die God zoekt?' En nog veel meer teksten zijn er te lezen in de eeuwenoude Bijbel. Vaak zijn onze – nieuwsgierige - ogen gericht op het hogere, de hemel. De zonsondergangen ontroeren mij steeds weer door hun variatie aan kleuren en vormen. Dit alles is een mysterie dat ook door de ruimtevaarders niet zal worden ontdekt.

Toen de Sojoez-capsule op 23 december 2011 werd gekoppeld aan het ruimtestation was de eerste prioriteit van de ruimtevaarders natuurlijk contact maken met de aarde - met hun dierbaren - via de satelliet . Dan denk ik aan onze vroegere missiezusters in Congo en Indonesië die jarenlang op hun missiepost verstoken waren van alle – snelle - communicatie die we nu hebben zoals het internet, e-mail en dergelijke. De post die ze kregen – via via - was door haar lange reistijd niet meer actueel.

André glunderde toen zijn dochter een liedje zong en zijn moeder zei: 'André, ik ben heel erg trots op je'. Dit alles zal hem zeker de kracht geven om zijn missie tot een goed einde te brengen en terug te keren, daar waar zijn gezin en familie op zijn thuiskomst wachten.

Maar waar is het ruimtestation ISS (International Space Station) nu? Het station vliegt in anderhalf uur een rondje om de aarde! Ongelofelijk toch! De reis naar onze zusters in Indonesië duurt twee dagen! Dat heeft met zwaartekracht te maken. Alles verplaatst zich met gewicht.

Mensen, vliegtuigen, treinen enzovoorts. We voelen grond onder onze voeten en ervaren/dragen gewicht. Zwaartekracht hoort bij de aarde maar in de ruimte komen de ruimtevaarders in een toestand van gewichtloosheid! Ze hebben daarop jarenlang geoefend in een zwembad. André Kuipers heeft thuis een zwembad onder het huis. Zijn vrouw vertelde in een interview dat als André het verlangen heeft om zich 'gewichtloos' te voelen, hij naar het zwembad gaat. Daar heeft hij het gevoel weer in de ruimte te zijn.

André Kuipers vertelde verder op zijn weblog: 'Onze lancering was prachtig. Misschien nog wel mooier voor de toeschouwers dan voor ons, omdat wij niets zagen totdat we op zo'n 80 kilometer boven de aarde zaten. Maar als

die beschermkap (Cupola) van de raket dan eenmaal opengaat... Als ik bij de uitkijkpost ben, zie ik de aarde in zijn volle glorie onder me door trekken of boven me, of opzij... het is maar net hoe je de Cupola binnen zweeft. Een prachtig gezicht, zowel aan de dagkant als 's nachts, wanneer de grote steden zich laten zien als een gloed van licht.' Maar hij zei ook in het ruimtestation hoe kwetsbaar de aarde eigenlijk is. We moeten voorzichtig zijn met elkaar, maar ook met de planeet. Ikzelf kan mij bij die laatste opmerking helemaal aansluiten. <

Bronnen:

- Commentaren NOS
- <http://blogs.esa.int/andre-kuipers>
- 'Aarde, mijn aarde' uitgegeven door Franciscans Milieuproject

De engel van de Sint Jan heeft reikwijdte

In de laatste Heeriaan (Kerst 2011) wezen we u op de hemeltelefoon.

Maar de Engel van de Sint Jan doet meer stof opwaaien dan in 's-Hertogenbosch alleen. Het Provinciaal Zeeuws Dagblad (Ondine van der Vleuten columnist) plaatste op 30 december 2011 een column over de Engel.

Ambriël

De Engel van de Sint Jan – de kathedraal van 's-Hertogenbosch – laat via de krant weten, gebeld te kunnen worden.

Hij/zij (engelen zijn noch man, noch vrouw) is te bereiken via 0900-7468526.

A raison van 80 eurocent per minuut, met een maximum van 8 euro per uur voor het goede doel: het herstel van de monumentale kathedraal.

Voor mij was het oud nieuws. Ik heb haar al maanden geleden gebeld. Op haar mobiel (06-26347470). Een vriendelijke vrouwenstem nam op, enigszins hijgerig en gehaast, alsof

ze met 130 km per uur over de A58 vloog en geen handsfree had. Een Engel met een mobieltje, dat moet Ambriël zijn, de engel van de communicatie. "Spreek ik met de Engel van de Sint Jan?", vroeg ik onzeker. De engelachtige stem bevestigde het. Jazeker, iedereen kon haar bellen. Voor raad en daad, of om even te praten. Ze was intussen ge- >

ACTUALITEITEN

land en stond weer op haar vaste plekje op de Sint Jan, op de boog boven de Parade, vertelde ze. Ik wenste de Engel een fijne dag en hing op.

Gisteren dat 0900-nummer maar eens gebeld. Ik kreeg een bandje. "Welkom. Fijn dat je belt. Je hoort zo dadelijk een keuzemenu met zes heel verschillende opties..."

Daarna kon ik kiezen: wilde ik meer weten over engelen (1)? Over de Sint Jan (2)? Over het christelijk geloof (3)? Een boodschap achterlaten (4)?

Samen bidden (5)? Het lied van de Engel

beluisteren (6)? Dat wilde ik allemaal niet. Ik wilde weten hoeveel geld er al ingezameld is, want de restauratie van de Sint Jan is in april al afgerond. Wat gebeurt er met het geld dat via dat 0900-nummer verdiend wordt? Een tweet naar @engelsintjan leverde niks op (@engelsintjan hasn't tweeted yet).

Op internet vond ik het antwoord. Er is veel geld nodig om de kerk te onderhouden. Maar Ambriël werd het allemaal wat te veel, al die bellers. En daarom was ze vervangen door een onvermoeibare, ingeblikte stem.

Er is ook niks meer heilig.

Een reactie op deze column werd opgepakt door het Algemeen Nederlands Persbureau (ANP).

Bericht van het Algemeen Nederlands Persbureau

DEN BOSCH (ANP) – De bellende engel op de Sint Jan in Den Bosch blijft ook bereikbaar op een 06-nummer. De anonieme initiatiefneemster heeft dat maandag gezegd naar aanleiding van de opening van een 0900-nummer door het kerkbestuur. Ze meent dat de bellers van het 0900-nummer worden genept omdat ze 80 cent per minuut betalen om naar een bandje te luisteren. Het beeld van de engel met de mobiele telefoon werd in april na afloop van de laatste restauratie op de kathedraal in Den Bosch geplaatst. Als 'ut Engelke' opende de vrouw een maand later als grap een telefoonnummer en Twitteraccount. „Succes kent vele vaders”, reageerde ze maandag op het initiatief van het kerkbestuur. Haar bellers hebben enorm boos gereageerd op het commerciële initiatief van het kerkbestuur, zegt ze. De kerk gebruikt de inkom-

sten voor het behoud van de kathedraal. „Daar kun je niet op tegen zijn natuurlijk.” Ut Engelke zegt dat ze dagelijks ongeveer 30 mensen aan de lijn krijgt. Ze vraagt geen geld en belt ook niet terug om het initiatief kosteloos te houden. Ze heeft vaste bellers, zoals een meisje dat elke vrijdag belt om te vertellen hoe haar schoolweek was. Tijdens de feestdagen belden veel mensen voor troost. Zo belde er een moeder die vroeg of ze een kaarsje kon branden voor haar weggelopen dochter. „Daar was ik niet helemaal op voorbereid.” Het kerkbestuur liet maandag desgevraagd weten dat ut Engelke geen toestemming heeft gevraagd voor haar initiatief, maar dat de Sint Jan van iedereen is. Een van de bestuursleden kan nog niet zeggen hoe vaak het 0900-nummer is gebeld. <

De toekomst komt (naar) ons toe!

Hebben wij het er veel over, over de toekomst? Leven we misschien meer van dag naar dag, leven we te onbezorgd en ervaren we onze vrijheid, geluk en vrede nog echt als een groot goed of is het vanzelfsprekend geworden?

Door Zuster Augusta de Groot

Het is een normaal menselijk gegeven dat we verder kijken dan vandaag.

Als we dat doen, dan vragen we ons tegelijkertijd af: 'Waar moet het toch heen?'

Zoveel onrust onder de volkeren van Oost naar West en van Noord tot Zuid.

Zoveel oorlogen en geweld, strijd om macht, strijd om het dagelijks bestaan, voedsel en drinken, gezondheid en een dak boven je hoofd.

Een groot deel van de wereld is in beweging om te vechten voor vrijheid, om los te komen uit onderdrukking van de machtigen die alles naar zich toetrekken: geld en goed en de macht om te doden.

Anderen, die getroffen door natuurrampen, na het redden van het vege lijf, opnieuw moeten beginnen, bouwend op de puinhopen van wat hun nog is overgebleven. Ook zij kijken naar de toekomst.

> 31

En hoe is het met ons en onze omgeving waar parochiegemeenschappen en kloostergemeenschappen steeds kleiner worden en vergrijsen, waar zoveel mensen de Boodschap van Jezus Christus niet meer verstaan of er geen boodschap aan hebben.

Hoeveel toekomst is er, als er zo weinig geluisterd wordt naar die boodschap van Heil, van Heelwording, van Menswording?

Hoeveel uitdaging ligt er voor ieder van ons op de dag van vandaag en in de toekomst? Het is nog steeds dezelfde uitdaging als in de tijd van Abraham, Isaac en Jacob, van Mozes, Sarah, Mirjam en Esther. Zij die alleen optrokken met de belofte van God.

Maar misschien willen we niet zover terugkijken en luisteren we liever naar Jezus zelf en naar zijn volgelingen: Petrus en Paulus, Augustinus en Franciscus, naar Gandhi en Anne Frank, naar Etty Hillesum, Peerke Donders en Johannes XXIII.

Hoeveel vuur en enthousiasme kunnen we gaande houden om de toekomst onbevangen en zonder angst tegemoet te treden en te begroeten iedere dag opnieuw?

‘Meer dan het verleden interesseert mij de toekomst, want daarin ben ik van plan te leven’, zegt Albert Einstein.

En hoe zit dat met ons als wij bijvoorbeeld kijken naar onze Congregatie?

Het zou een groot goed zijn als ieder van ons mee zou durven denken en doen, mééwerken en mee wérken aan wat onze blijvende inzet vraagt voor de toekomst en niet te vergeten, bidden voor onze en andere religieuze gemeenschappen. Het is een uitdaging voor ieder van ons om daar iets goeds en moois van te maken voor iedereen.

En wanneer het doen niet meer lukt, dan kan het toch niet zo zijn dat we het maar over ons heen laten komen en dat we, net als in onderstaand verhaal, opgelucht zijn zolang er maar niets verandert.

Doe mee, denk mee, maar vooral ook, bid mee voor het hele gebeuren van eenwording.

De toekomst kwam niet (verwacht)

Alle mensen hadden zich erop voorbereid: de toekomst zou komen. De straat was versierd en overal stonden de bordjes 'Welkom'. Vandaag was de grote dag aangebroken en iedereen was er klaar voor. Dat dacht men tenminste. De mensen verdrongen zich op het trottoir om te kijken of de toekomst misschien al in aantocht was.

'Hoe zou de toekomst eruit zien?' vroegen enkele kinderen aan hun ouders. De een zei: 'Schitterend als de felste zon'. Een ander: 'Gewoon zoals wij, niets bijzonders dus'. Weer een ander zei: 'Eerlijk als goud, maar ontzettend arm en hulpbehoevend'.

Zo bleven ze de hele dag op de uitkijk staan, zonder dat ze de toekomst zagen.

's Avonds gingen ze triest weer hun huizen in.

De mensen die bang waren voor de toekomst, waren opgelucht.

Was de toekomst dan niet geweest?

Natuurlijk was de toekomst geweest, alleen, zij is altijd anders en verrassender dan de mensen zich voorstellen. De meesten maken allerlei voorstellingen van haar, en zo krijgt de toekomst geen kans zichzelf te zijn.

De toekomst is datgene of degene die naar je toekomt – niet datgene of degene naar wie je uitziet.

Wie zich niet volledig voor haar openstelt, maar zich enkel bezighoudt met de dromen en tekorten van vandaag, die zal de toekomst niet kunnen zien, niet kunnen ontmoeten.

(auteur onbekend)

Laten we niet vergeten dat de toekomst niet ver weg ligt. De toekomst is de volgende minuut, het komende uur, de rest van deze dag en dan pas morgen en verder... en verder...

Voor ieder van ons: alle goeds voor de toekomst! <

Annunciatie

De boodschap van de Engel aan Maria

Dit unieke moment in de heilsgeschiedenis wordt in de religieuze kunst, zowel in het Westen als in het Oosten, uitgebeeld naar het verhaal van Lucas (1, 31-32).

Door Zuster Leonie Rabou

‘Gij zult zwanger worden en een zoon ter wereld brengen, die gij de naam Jezus moet geven’.

Maria geeft haar ja-woord: ‘Mij geschiede naar uw woord’

Lucas 1,31-32: 38.

Op de afbeelding van Maria Boodschap ziet men het moment waarop de aartsengel Gabriël aan Maria verschijnt en volgens het Evangelie van Lucas begroet met de woorden:

‘Wees gegroet Maria’

34

Op alle verschillende voorstellingen van de icoon van de Aankondiging staat de Maagd Maria aan de rechterzijde, de aartsengel Gabriël aan de linkerkzijde, terwijl boven aan de icoon een bal, gedeeltelijk zichtbaar is. Het symbool van de hemel van waaruit een straal op Maria neerkomt. In die straal wordt de Heilige Geest uitgebeeld in de vorm van een duif.

‘De H. Geest zal over U komen en de kracht van de Allerhoogste zal U overschaduwen’

Lucas 4.35.

De aartsengel Gabriël wordt voorgesteld met een reisstaf in de linkerhand, terwijl hij met de rechterhand een zegenend gebaar maakt. Kijk eens naar de Engel. Hij is één en al beweging, kijk maar naar zijn rechterhand, zijn benen en ook naar de zwier van zijn mantel.

De Engel in zijn functie van boodschapper

Hij komt van links. Figuren komen dikwijls van links op in de iconografie. Ze zijn dus naar het Oosten gericht, zoals een kerk eveneens georiënteerd is naar Jeruzalem (Oosten).

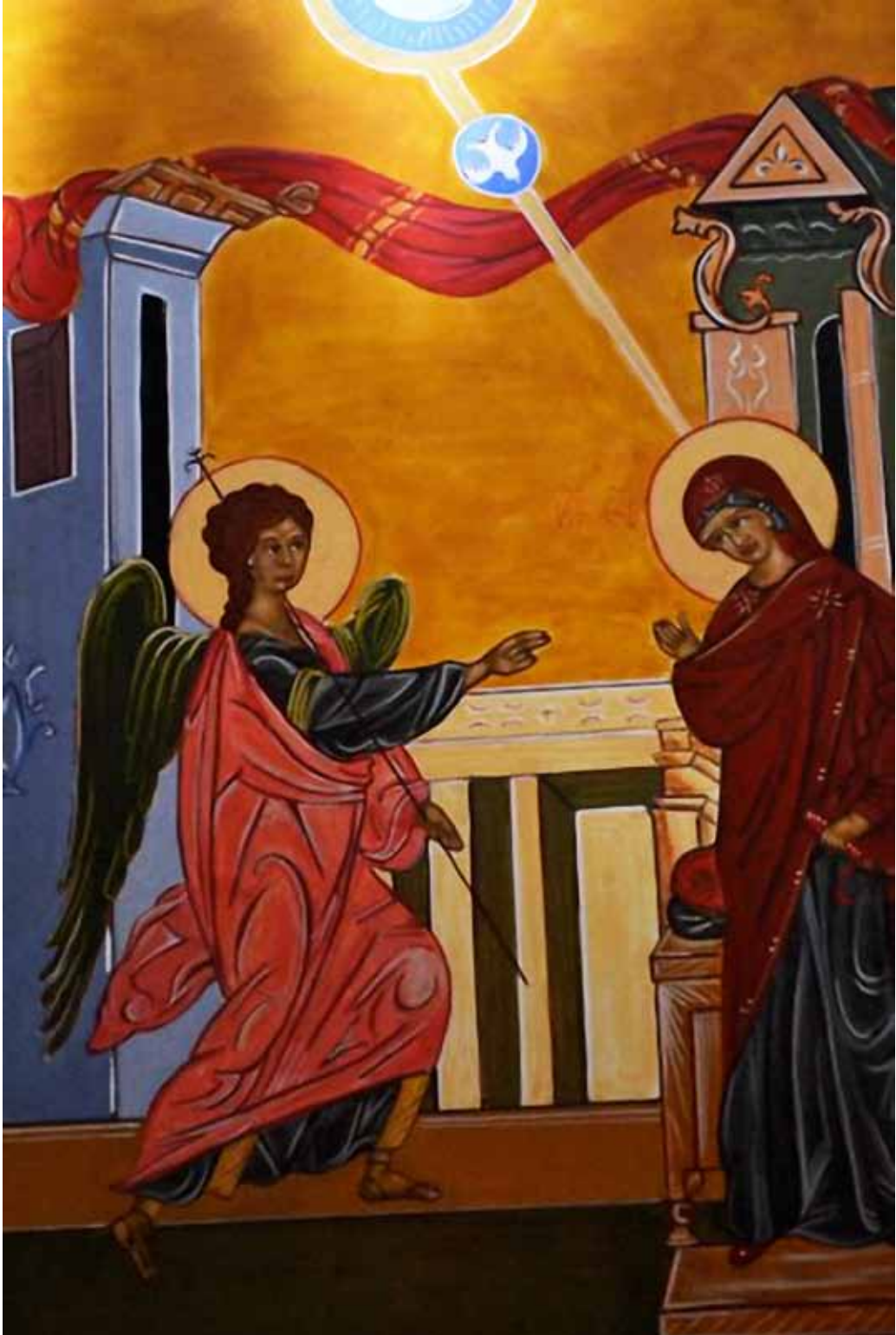
Maria

Maria is gekleed in de voor haar symbolische kleuren. Op haar hoofd en schouderdoek draagt zij de geijkte drie sterren.

Maria schrikt en gelooft

Lucas 1,29

De klos valt uit haar hand. Zij is wat verlegen. In haar houding wendt ze zich een weinig van de engel af. De rode draad met kluwen of klos valt uit haar hand van schrik. De rode draad met klos betekent dat zij haar ‘fiat’ (akkoord) heeft gegeven.

Op een icoon van de Boodschap is Maria staande of zittende afgebeeld, terwijl zij luistert naar de boodschap. Als zij staande is afgebeeld, wil men daarmee aanduiden dat Maria boven de engel verheven is.

Tussen de gebouwen is er ook een doek te zien die niet alleen aangeeft dat de Aankondiging binnenshuis plaatsvindt, maar bovendien de overgang van het Oude naar het Nieuwe Verbond symboliseert.

‘De menswording van de Zoon is het religieuze keerpunt van de geschiedenis: Ik maak alles nieuw’

Deze icoon van de Boodschap heeft altijd een bevoorrechte plaats gehad in de iconostase (Beeldenwand tussen koor en schip van de kerk). Zij wordt er uitgebeeld op de bovenpanelen van de middendeur. Deze ‘koningsdeur’ geeft toegang tot de altaarruimte zoals Maria de deur is waarlangs Christus in de wereld komt.

De Spinster van de Goddelijke draden

36

Op de boodschap-icoon houdt Maria een bol garen in haar hand. Ze schrikt door de komst van de engel. Dat Maria bij de komst van de engel aan het spinnen was, is te vinden in de apocriefe evangeliën.

Het evangelie van Jacobus vertelt ons, dat men voor het maken van een nieuw voorhangsel in de tempel een beroep deed op maagden uit het geslacht van David. Lucas schrijft ook dat Maria schrikt. De klos valt uit haar hand. Zij is wat verlegen. In haar houding wendt ze zich een weinig van de engel af.

‘Hoe kan dit geschieden, terwijl ik geen man beken?’

Lucas 1.34

De engel brengt een boodschap met diepe inhoud. <

C O L U M N

Oorlogsflarden¹

Door Zuster Lisette Swanenberg

Tegen de zoom van het bos, verscholen achter drie dikke lindebomen, ligt de boerderij. De boerderij met het rieten dak en de donkergroene raamkozijnen. Het huis van Marieke den Daalder. Een vijfjarig Brabants boerenkind. In het verlengde van de boerderij ligt de boomgaard, afgebakend door een donker roodbruine beukenheg. Daarlangs kruipt een klein zandpaadje naar de voortuin toe, waarin licht- en donkerbruine theebloemen bloeien. De ouders van Marieke zijn arm. Te arm om te kunnen boeren. Zes jaar geleden, net hals over kop getrouwd, huurden ze deze oude boerderij. Van het 'Gouw Hanneke'. Een rijke weduwe, die veel mensen van het dorp door de crisis heentrekt. Vanwege de armoe blijft de boerderij leegstaan. Op enkele varkens na, die knorrend worden vetgemest, om daarna een voor een te verdwijnen. Daar zorgt Tinus, de slachter van het dorp voor. Als hij komt, in zijn donkere overall, gewapend met mes en touw wordt de ladder buitengezet. Tegen de hoek van het huis, naast het slaapkamerraam.

En tegen dat hij weggaat, hangt het varken op de leer, als een grote, vuilwitte vlag, die voorgoed gestreken is. Marieke wordt er altijd een beetje triest van. Ze houdt niet van Tinus en ook niet van erwtensoep. Ze houdt van de hond en de katten en een heel klein beetje van die stugge, stinkende varkens. Vanwege het knorrende geluid dat ze maken, als ze staan te sloeberen. Marieke houdt van haar vader en moeder en ook van het veld. Daar loopt ze uren als een jonge hond achter de vlinders aan, praat met de knoesten in de kastanjeboom en zit tussen de madeliefjes in de wei. De wei van tante Sien, hier vlakbij. Tante Sien ziet ze graag en ook tante Roos, die een huis verder een winkeltje heeft en haar altijd heel vriendelijk begroet met haar afgezakte brillette op haar neus. 'En wa zal het zèn, durske?' Marieke kwam bijna iedere dag bij tante Roos. Maar nu niet meer. Alles is veranderd. Ze mag niet meer alleen naar de winkel. Ze mag niet meer naar het veld.

En ook de wei is verboden gebied geworden. Daarop zijn kanonnen komen staan, met hun neus naar de Maas. De Maas is dat heel grote water, waar zwanen in zwemmen en waar je met een roeibootje kunt oversteken, als je kersen moet halen in Kerkdriel. Die kanonnen zijn van de Duitsers. Soldaten zijn dat. Ze lopen overal in hun groene pakken. In de boomgaard, in de grote wei van de Liebus en op het veld. En nu lopen ze ook al in hun huis. In de keuken, in de goeie kamer en in de stal. Ze zijn ingekwartierd. Dat hoorde ze haar vader zachtjes zeggen... Wat dat is weet ze niet. Ze horen niet in haar huis, maar ze wonen er wel. En, wat Marieke nog vreemder vindt, ze gaan niet meer weg. Ook op stal is alles veranderd. Met haar broertje mag ze daar niet meer spelen. Geen tent opzetten, geen wegkruiperke spelen en kopke kukelen. Alles is anders. In de hoek bij de pomp liggen wel honderd wekkers op >

een hoop. Die moeten daar blijven liggen van de Duitsers. Voor wie? Marieke weet het niet. Alle mensen uit de buurt hebben hun wekkers moeten afgeven en ook hun fiets. Hun 'Fahrrad' zeggen de soldaten. En al die fietsen staan nu in hun stal. Buiten bij de put worden de kapotte fietsen gerepareerd. Een damesfiets staat al een week op de velgen en ernaast ligt een carbidlamp. Alles is veranderd. Ook haar moeder, die in haar blauwgeruite schort moeilijk door het huis gaat. Een soldaat, die eerst naar haar buik en dan naar de mattenklopper kijkt, klopt voor haar de rode kokosmatten. Vader is veel weg. Hij heeft radiowacht. Als hij thuiskomt is hij niet zo vrolijk meer.

En dikwijls hoort Marieke hem stilletjes fluisteren tegen haar moeder.

Over Engels en benzinebommen en ome Karel die boter en brandewijn smokkelt. Over vliegende bommen en schuilkelders onder de grond. Hoe zachter haar vader praat, hoe scherper Marieke luistert. Als ze in zijn bruine ogen kijkt, ziet ze dat er iets staat te ge-

beuren. Langzaam en stil loopt ze achter hem aan met al haar vragen. 's Nachts droomt ze van donkere schuilkelders, waar haar tante Cor een zak suiker uitdeelt. Uit een grote, bruine juten zak en iedereen krijgt een kopje. Boven haar dreunen zware voetstappen. 'Nu is de oorlog begonnen', zegt tante Sien.

Als ze wakker wordt staan haar vader en moeder klaar om te vertrekken. Ze wordt gewassen en aangekleed. Een half uur later stappen ze met zijn allen over het grintpad. Vader, moeder, Marieke en haar broertje. Zwijgend. Ook de bomen staan stiller dan anders. Alleen de kruiwagen knarst over de witte kiezelsteentjes. Naar de schuilkelder gaan ze. Naar grootmoeder. Naar Grutje, die al heel oud is en rood haar heeft.

De hele huisraad ligt vastgebonden op de kreupele kruiwagen. De grote haan ligt breed op de blauwe keukenpannen en op zijn rode kam hangt scheefgezakt een donkerbruine pet. Bij de spoorwegovergang moeten ze wachten voor de trein. Ze zijn er bijna. Dan ziet ze

hem liggen. Vóór haar, in de berm, in het groene gras. Met zijn gezicht naar de grond. De soldaat. Levensgroot ligt hij vóór haar en Marieke kijkt naar de zware voetzolen, waar lichte lila bloemetjes groeien. 'Mam?'

Een grote hand trekt haar zachtjes weg. 'Kom, hij is dood, we kunnen niets meer voor hem doen'.

'Is dat óók oorlog mam?' Haar moeder knikt.

Alles is oorlog, denkt Marieke 's Avonds zit ze in de schuilkelder dicht tegen haar vader geklemd en kijkt naar het schijnsel van de stallantaarn. Een blonde soldaat draait zijn gezicht om in het gras en kijkt haar lachend aan.

Op de kruiwagen kraait een haan.

Marieke speelt met een kiezelsteentje dat ze heeft meege-nomen en legt er alle flarden van de dag om heen. <

*

Kamp Vught

**Waren zij hier niet geweest
Waren ze wel ergens anders -
Plaats genoeg onder de
hemel.**

Maar het was hier.

En nog.

Huub Oosterhuis

*

¹ 'Oorlogsflarden' uit: 'Vanuit de boom gezien' door Lisette Swanenberg, Uitgeverij aquaZZ www.aquazz.com

Zuster Til Lagerberg (interview)

Op de tweede en derde woensdag na Pasen wordt in het Moederhuis en in Sint Jozefoord het Jubel gevierd. Negen Zusters DMJ vieren dan hun respectievelijk 60-, 70- en 75-jarig kloosterjubileum.

Zuster Til Lagerberg (1922) kijkt terug op 70 jaar kloosterling zijn.

Door Brigitte Lutters

Intreden

Met een hele club jonge meiden traden ze in. Til Lagerberg was een van hen.

Het was 1942 en WOII was in volle gang. Slechts deels kon ze zich een voorstelling maken van hoe haar leven er uit zou komen te zien. Haar zus was al eerder ingetreden¹ en Til kende de zusters in Huize Vincentius, die zo liefdevol voor haar zusje met het syndroom van Down zorgden.

Het beeld dat ze voor ogen had, was een romantisch beeld. Samen bidden, samen zingen en mooie eucharistievieringen. De realiteit had daarnaast nog andere kanten. Het was een gereguleerd leven met strenge verplichtingen, vaste gebeden op tijd en uur, hard werken en weinig ontspanning. Je nam voorgoed afscheid van 'de boze wereld' en deed afstand van familie en vrienden en 'sloot je op tussen vier muren'. Dat was toen de algemene opinie. 'Er werd ons door de novicenmeesteres op het hart gedrukt, dat we ons wel moesten realiseren dat ons leven altijd zo zou blijven'.

'En we accepteerden dat. De regel en constitutiën leken in die tijd eeuwigheidswaarde te hebben. Als je daar trouw aan bleef, was je op de goede weg'.

Afkomstig uit een 'warm nest', voelde het klooster als een ijskast voor haar. In Omnibus Charitas had vooral betrekking op de liefdewerken, niet op het gemeenschapsleven. Het beleid was ook gebaseerd op kwaliteiten als gehoorzaamheid en doorzettingsvermo-

gen. Zusters werden zonder enig overleg en/of onderzoek 'geroepen' naar waar ze nodig waren volgens het bestuur. Dat pakte niet altijd goed uit.

Zuster Til (toen nog Zuster Vincentio) mocht na anderhalf jaar noviciaat naar de kweekschool in 's-Hertogenbosch en nadien mocht ze de papieren halen voor het dovenonderwijs (A en B).

Tot haar 34e stond ze met veel plezier voor de klas op het Instituut voor doven in Sint

39

>

Een nog wat jongere Zuster Til Lagerberg

Getekend door
Zuster Paula
Pijnacker t.g.v.
het gouden
jubel van Zus-
ter Til.

Michielsgestel. Toen het hoofd van de meisjesschool werd gekozen in het bestuur van de Congregatie DMJ, kreeg Zuster Til haar positie als hoofd.

25-jarig kloosterfeest

De novicenmeesteres had het niet bij het rechte eind gehad, want een bijzondere Paus (Paus Johannes XXIII) had een visie en wilde de kerk bij de tijd brengen.

Hij riep een Concilie bijeen, het Tweede Vaticaans Concilie van 1962-1965.

De kern was dat de kerk solidair moet zijn

met de gehele mensheid en met heel de wereld. Een krachtige en veelzeggende uitspraak die aanleiding gaf tot een veelomvattende vernieuwing van het religieuze leven, veranderingen en verbeteringen:

- Religieuzen moeten 'in' de wereld staan en 'voor' de wereld leven.
- Er werd afstand gedaan van het habijt om niet meer op te vallen of 'apart' te zijn.
- Er kwam een einde aan 'het gesloten systeem' en gastvrijheid kwam hoog in het vaandel te staan.

- Gemeenschappen werden opgesplitst in kleinere groepen.
- Dagorde en levensstijl werden meer aangepast aan de tijd.
- Verouderde gewoonten en praktijken werden afgeschaft.
- Persoonlijke verantwoordelijkheid en vrije keuze voor activiteiten buiten het klooster gaven meer ruimte voor eigen creativiteit.
- De religieuze staat werd niet meer gezien als een meer verheven, 'hogere' roeping.

Dit had tot gevolg dat Zuster Vincentio haar zilveren kloosterjubileum vierde als Zuster Til (eigen naam) en Zuster Til had haar habijt vervuild voor een 'burger-outfit en zag er ineens uit als een 'gewone' mevrouw van 45 jaar.

Voor sommige zusters waar ze mee ingetreden was riepen deze vernieuwingen de vraag op: 'Als het religieuze leven in weinig of bijna geen enkel opzicht verschilt van het leven van 'leken', waarom zou ik dan lid van een congregatie blijven? En er volgden vele uittredingen tot verdriet van beide kanten, de vertrekkenden en de blijvenden.

'Dat dilemma tussen vertrekken of blijven heeft voor mij nooit gespeeld'

Zuster Til woont dan inmiddels in een kleine gemeenschap in Sint Michielsgestel met zeven andere zusters.

40-jarig kloosterfeest

Het Jubel zelf is gek genoeg in al die jaren weinig onderhevig geweest aan vernieuwingen. Alle jubilaressen vieren het feest samen met hun medezusters. Op dinsdagavond een mooie Vesperdienst, voorafgaand aan een informele feestavond en de volgende dag een Eucharistieviering en daarna een gezamenlijk diner.

Met de familie wordt het feest op een andere dag gevierd.

Zuster Til is een van de weinigen die al die jaren op het Instituut gewerkt heeft. Waarom is voor haar niet helemaal duidelijk, maar ze is er wel blij mee. Mogelijk heeft het te maken met het bijzondere karakter van werken in het dovenonderwijs.

Andere zusters worden echter wel regelmatig overgeplaatst naar andere plaatsen en de gemeenschappen veranderen dus met de regelmaat van de klok van samenstelling. Ook de gemeenschap waar Zuster Til woont.

Het met elkaar wonen gaat meestal goed, maar ook niet altijd.

In 1979 betrekken Zuster Til en Zuster Paula een huis aan de Populierstraat in Sint Michielsgestel.

50-jarig kloosterfeest

Het toeval wil dat Zuster Til, afkomstig uit Leiden en Zuster Paula (geboren tussen de bloembollen in Noordwijk) elkaars familie al kennen van voor de tijd dat ze in het klooster gingen. 'Mijn schoonzus overleed op 37-jarige leeftijd, mijn broer met acht kinderen achterlatend', zegt Zuster Til. 'De zus van Paula kwam het gezin helpen'.

Ze herinnert zich dat ze op haar gouden kloosterfeest met dankbaarheid terugkeek op al die jaren. Er waren natuurlijk ups en downs, maar ze hield en houdt nog steeds niet van confrontatie en gaat voor harmonie.

70-jarig kloosterfeest

'In 1942 had ik me nooit kunnen voorstellen dat ik zou leven zoals ik dat nu doe. Al wonen Paula en ik niet in het Moederhuis, met z'n tweeën leven we zeer consciëntieus als religieuzen'. 'Het is goed dat deze nieuwe vormen en nieuwe beleving van het religieuze leven mogelijk zijn'.

Zuster Til is er best een beetje trots op dat ze zolang op het Instituut heeft mogen werken. Ze is mentaal gegroeid en is blij dat ze de mogelijkheid heeft gehad om zich te kunnen blijven ontwikkelen. Een aantal jaren gele-

den vertaalde ze samen met Geertje Vogel een imposant werk van Sandra Schneiders (*Finding The Treasure*). Al eerder vertaalde Zuster Til een boek van Sandra Schneiders (*New Wineskins*).

Terugkijkend is Zuster Til blij dat ze zeventig jaar geleden de keuze heeft gemaakt om het klooster in te gaan. Het Tweede Vaticaans Concilie is daarbij een zegen geweest voor de katholieke kerk en voor haarzelf; 'bevrijdend en verblijdend!'

75-jarig kloosterfeest

Wat er in de komende vijf jaar staat te gebeuren is voor iedereen een vraag.

De vergrijzing neemt toe en het aantal religieuzen neemt af. Dat weet ook Zuster Til, maar ze houdt het vertrouwen en de hoop dat de spiritualiteit van het religieuze leven nooit uit zal sterven. In deze overtuiging ziet zij de toekomst met vreugde tegemoet. <

¹ Bij de Zusters Franciscanessen van Oudenbosch

Bron: Heeriaan jaargang 39 nr. 4 *Gaudium et Spes* door Zuster Til Lagerberg

Zuster Til Lagerberg anno nu.

Zuster Ancilla van Rosmalen

Geboren op
7 mei 1917
te Geffen en
overleden in
Sint Jozefoord te Nuland
op 18 november 2011
Zij was 72 jaar onze
medezuster

Op een koude winterse dag in november namen wij afscheid van Zuster Ancilla (Josephina Maria van Rosmalen) en hebben wij haar naar haar laatste rustplaats begeleid. Na een lang verdienstelijk leven is zij op 94-jarige leeftijd zonder hevige doodstrijd, in alle rust gestorven.

Degenen die op het Instituut voor Doven een aantal jaren met haar gewoond en geleefd hebben, bewaren ongetwijfeld goede en mooie herinneringen aan haar. Zij was vooreerst en vooral religieus, met een vroomheid in de goede en ware zin van het woord. Zij leefde in het besef dat God liefde is en waar liefde is, is God te vermoeden.

Zuster Ancilla was trouw aan het gemeenschappelijk leven. Zij was altijd graag bij de gemeenschap aanwezig. Zij had een groot geloof, dat zich verdiepte tot een onwankelbaar vertrouwen, tot simpelweg een zich toevertrouwen aan haar schepper.

In de Congregatie kreeg zij als opdracht de opleiding voor kleuteronderwijs te volgen. Vele jaren stond zij voor de klas en gaf zij onder andere les aan dove kleuters op het Instituut voor Doven in Sint Michielsgestel. Ze deed dit met liefde en groot enthousiasme, waar zij duidelijk uiting aan gaf in haar werk. Zij kon ons met verhalen over haar ervaringen met de kinderen altijd bijzonder vermaken. Ze kwam er niet over uitverteld. Zij hield van haar leerlingetjes en deze van haar.

Vanuit haar rijke fantasie en creatieve geest verstond zij de kunst de kinderen te boeien en op speelse wijze met hen om te gaan. Toneel spelen stond haar op het lijf geschreven. Ook bij gelegenheid van jubilea had zij een speciale eigen inbreng.

Succes in een mensenleven raakt in vergetelheid als de jaren gaan tellen, als de ouderdom zijn intrede doet. Dan wordt 'prestatie' steeds onbelangrijker en gaat het niet meer zo zeer >

om wat iemand gedaan of gepresteerd heeft, maar meer om wie hij was als mens. Prestige is niet afhankelijk van prestatie.

Zoals iedere hoogbejaarde bleef Zuster Ancilla niet gespaard voor pijn, ongemakken en geleidelijke achteruitgang. In die menselijke ontlustering bleef voor haar niets over dan geloof en vertrouwen als uitdrukking van dat geloof. Zuster Ancilla voor wie God zo nabij was geweest tijdens haar leven, kon moedig en hoopvol haar levensgang beëindigen.

‘Mensen, hun dagen zijn als het gras; zij bloeien als bloemen in het open veld, dan waait de wind en ze zijn verdwenen en niemand weet, waar zij hebben gestaan’.

Alles is vergankelijk, maar eeuwig blijvend is de liefde van God.

Dat wij dit besef mogen behouden en behoeden: Liefde over de grenzen van de dood. En dat wij vrede vinden in de stilte van dit geheim.

Het moge zo zijn. <

Zuster Til Lagerberg

Zuster Regina Jessen

‘In de vrede van de verrezen Heer is Zuster Regina tot een beter leven overgegaan’.

Zo luidt de eerste zin van de rouwannonce. Op 20 januari kwamen wij in de avond samen om te waken en stil te staan bij het leven en de persoon van onze medezuster, Zuster Regina, om haar biddend en zingend te gedenken. Wie was Zuster Regina? Waaruit leefde zij? Wat was haar dierbaar? Wie was haar dierbaar? Wat is het unieke, authentieke, mystieke van haar persoon, van haar levensgang? Vele vragen waarover wij onze gedachten laten gaan en waarop wij een antwoord trachten te geven. De woorden van het Hooglied van Paulus over de liefde mogen op haar van toepassing zijn. We zeggen het Paulus na: De liefde praalt niet, zij verbeeldt zich niets. De liefde is geduldig, is niet afgunstig, rekent het kwade niet aan, vindt vreugde in de waarheid. Die liefde was merkbaar in haar leven, vanuit de toewijding waarmee zij destijds les gaf aan de kleuters van haar school, jarenlang; vanuit de verbondenheid met haar medezusters in het leven van elke dag; vanuit de trouw aan haar familie, waarover zij zo graag sprak; vanuit de trouw ook aan de zustergemeenschap waarin zij leefde en waar ze zich thuis voelde.

Geboren op
23 april 1920
te Grevenbicht (L)
en overleden in
het Jeroen Bosch Ziekenhuis
te 's-Hertogenbosch
op 17 januari 2012
Zij was bijna 70 jaar onze
medezuster.

Zuster Regina was een gevoelige vrouw, zacht van karakter; zij stond niet graag in de aandacht, en viel ook niet zo op; zij was tevreden met haar lot, betrokken bij alles wat er om haar heen gebeurde; zij was religieus met hart en ziel. In april 2012 zou zij haar 70-jarig kloosterfeest vieren. Het mocht niet zo zijn. Dit jubileum heeft zij niet meer mogen beleven. Zij is gespaard gebleven voor een zwaar lijden of een lang ziekbed. Slechts enkele dagen werd er bij haar gewaakt, waarna zij in alle rust het leven los mocht laten. In haar laatste levensfase verminderde haar geestelijke kracht en kon je haar vaak zien lopen, doelloos dwalend door de lange gangen van het moederhuis. Als het ware, ontheemd en vervreemd, maar je toch vriendelijk toelachend als je haar tegenkwam, dankbaar en blij als je haar aansprak of belangstelling voor haar toonde, of haar hartelijk groette. Zo mogen wij haar aanwezigheid onder ons in het geheugen bewaren. Het volgende gedichtje kan veel van het hier gezegde in een notedop samenvatten.

*'Ach, wat ik ook op deze tocht ten grave zocht was wind en rook.
En wie weet is wel nooit geweest wat ik het meest van alles mis;
maar vroeg of laat verschijnt het land dat elk verstand te boven
gaat, waar ik volmaakt opnieuw ontmoet wie ik voorgoed was
kwijt geraakt.'*

Jean Pierre Rawie

'Doden zwijgen, delen in het zwijgen Gods, maar zwijgend kunnen zij veelzeggend, veelbetekenend zijn.' Wij hebben Zuster Reginia uit handen gegeven en haar aan de liefde van de levende God toevertrouwd. Moge zij rusten in vrede. <

Zuster Til Lagerberg

Geboren op
14 november 1908
te Groesbeek
en overleden in
Sint Jozefoord te Nuland
op 23 januari 2012.
Zij was 78 jaar onze
medezuster.

Zuster Egidia van Grinsven

Wie was Zuster Egidia?

Voor mij was ze geen mens van woorden, maar van daden.

In haar was geen bedrog.

Ze stond bekend als streng, maar als je haar wat beter kende, merkte je dat ze degelijk, eerlijk en recht door zee was.

In de Heeriaan (jaargang 40, najaar 2011) zei ze in een interview met haar, dat ze altijd zuster had willen worden, maar dat ze toch 24 jaar was, voordat ze intrad.

Nu kunnen we zeggen dat ze een waardig lid was van de Congregatie.

Ze heeft als medezuster, als novicenmeesteres en als overste, haar beste krachten gegeven.

Ze hield veel van haar familie, die haar geregeld kwam bezoeken.

Tot aan haar dood hing op haar kamer een ingelijste foto van vier zusters DMJ, tantes en nichten. Ze kon ook trots op haar voorgeslacht zijn. Vanaf het begin van de Congregatie komt de naam van Grinsven voor.

In 1820 trad Catharina van Grinsven in en een jaar later haar zus Maria.

Samen met Zuster Raphaël heeft Zuster Egidia in het Rijksarchief van de Provincie Noord-Brabant gezocht of de eerste zusters familie van haar waren.

En wat bleek?

Willem Jan Driessen van Grinsven, geboren in 1693 en overleden in 1764 was gehuwd met Catharina Joannes Pels. Zij hadden twee zonen:

1. Joannes	2. Everardus
stamvader van Zr. Egidia	vader van Catharina en Maria

Catharina was de tweede Algemene Overste van onze Congregatie.

Zuster Egidia schrijft zelf: Uiteraard heb ik nu gegevens die interessant zijn voor mijn familie. Voor mij is ook belangrijk dat bij het overlijden van Catharina in 1855 vermeld staat: 'Moeder in het gesticht voor liefdadigheid'.

Het laatste wat ze tegen me zei was: 'Bid maar voor me, dat ik gauw dood zal gaan.
En dat is nu gebeurd.
We zullen haar missen en we hopen dat ze nu bij Onze Lieve Heer is, waarvoor ze geleefd heeft. Daarom zeggen we:

'Heer, geef haar de eeuwige rust en moge het eeuwig Licht haar verlichten, dat zij ruste in vrede'. <

Zuster Antonio Verspagen

Burgemeester R.H. Augusteijn van Maasdonk (waar Nuland onder valt) feliciteert Zuster Egidia met haar 103e verjaardag.

AGENDA

UITGAANSTIPS

- **Museum het Zwanenbroedershuis**

Een museum met een rijk verleden en een grote invloed op de cultuur van Den Bosch. In het inmiddels museum, komt nog steeds het Illustere Lieve Vrouwe Broederschap tezamen. Een bezoek aan museum het Zwanenbroedershuis brengt je terug in de tijd. Is het niet door de interessante tentoonstelling van de verzameling van voorwerpen uit de 16e en 17e eeuw dan is het wel door het neogotische exterieur en interieur van dit imposante pand.

Het museum is geopend op dinsdag, donderdag en zondag van 13.30 uur tot 16.30 uur. Entree € 5,- (voor volwassenen en kinderen. Museumjaarkaart niet geldig). Hinthamerstraat 94 te 's-Hertogenbosch.

www.zwanenbroedershuis.nl

- **Bidweg**

In 's-Hertogenbosch kunt u besluiten de Bidweg te lopen. Deze bijzondere Maria-route leidt u langs beelden door de stad. Uw startpunt is de Sint Jan.

www.stilleomgang.org

- **Vaticanum II**

Het Katholiek Documentatie Centrum in Nijmegen wijdt in de eerste maanden van 2012 een tentoonstelling aan vijftig jaar Vaticanum II. De tekeningen van Frederick Franck spelen daarbij een prominente rol.

De tentoonstelling loopt nog t/m 30 april 2012 in 'De Verdieping' van de Universiteitsbibliotheek Radboud Universiteit.

Maandag t/m donderdag van 9.00 uur tot 22.00 uur. Vrijdag van 9.00 uur tot 20.00 uur. Zaterdag van 9.00 uur tot 17.00 uur.

Zondag gesloten.

LEESTIPS

- **De smaak van de stilte**

Bieke Vandekerckhove (auteur) werd als negentienjarige studente psychologie getroffen door een fatale ziekte: amyotrofische lateraal sclerose (ALS) die slechts uitzicht bood op een zeer korte levensverwachting. Wanhopig zocht zij haar weg. En tegen alle verwachting in ontdekte zij een onvermoede innerlijke rijkdom en ging zij het gevecht aan om tot vrijheid van hart te komen. Op aangrijpende wijze doet zij verslag van haar ontdekking en haar strijd, van tegenslagen en onverwachte lichtpunten. Zij ontwikkelt een aardse kijk op de dingen waarin het negatieve niet wordt ontkend, maar niet het laatste woord krijgt.

ISBN: 9789059959798 € 16,95

AGENDA

- **Hij nam het Kruis en ging**

De laatste 24 uur voor Jezus sterven zijn uitermate dramatisch geweest. Ds. Meint van den Berg verdiepte zich in de omstandigheden en in de concrete situatie waarin Jezus verkeerde. Hij schreef daarover onder de titel *Via Dolorosa*. Zijn indringende schets is door Reinier Sonneveld uitgewerkt tot een prachtig meditatief boek voor de veertigdagentijd. Met gebeden, gespreksmodules en foto's. En met een uitbreiding voor de week van Pasen.

ISBN: 9789058815446 € 10,--

- **Vanuit de boom bezien**

De ervaringen die in dit boek verbeeld worden, zijn meegegroeid met de tijd. De meeste verhalen zijn ontstaan vanuit het jarenlange verblijf van de schrijfster (Lisette Swanenberg) in Kongo. Daarom is de boom bewoond door Afrikaanse mensen, maskers en machten. De mandalatekening op het omslag staat symbool voor het samengaan van twee werelden. Nederland en Kongo. Mandalatekenen is een meditatieve tocht. Het is een uitdrukkingvorm die je dichterbij jezelf brengt en je de gelegenheid biedt om situaties te verwerken.

ISBN: 9789490535315 € 15,95

- **Het Brabant boek**

Het Noordbrabants Museum is tot eind 2012 niet toegankelijk in verband met grootscheepse verbouwingen. Voor wie zolang niet kan wachten en eens lekker wil rondneuzen in de boeiende geschiedenis van de provincie, is er nu *Het Brabant Boek* door M.W. van Boven.

ISBN: 978 90 400 7728 9 € 14,95

DVD TIPS

- **The King's Speech**

The King's Speech is het waargebeurde verhaal over Koning George VI, die om zijn stotterproblemen te overwinnen les kreeg van eigenzinnig logopedist Lionel Logue. Ondanks een wat moeilijke start lijkt Lionel's onorthodoxe methode zijn vruchten af te werpen: de Koning ontwikkelt niet alleen het vertrouwen in zijn stem om het volk toe te spreken, ook ontstaat er een onverwachte, maar hechte vriendschap tussen George en Lionel. € 9,99

- **Jesus Christ Superstar**

Deze nog altijd adembenemende interpretatie van de legendarische rockopera verhaalt over de laatste weken van het leven van Christus. Een scherpe, epische productie, geheel opgenomen op locatie in Israël. € 7,99

LUISTERTIPS

- **Avondconcerten Omroep Max**

Van zondag t/m donderdag kunt u elke avond op Radio 4 tussen 20.00 uur en 23.00 uur genieten van prachtige concertuitvoeringen, variërend van klassiek tot modern. Uitvoeringen van Nederlandse bodem worden afgewisseld met internationale concerten.

- **De Alchemist (luisterboek) P. Coelho**

De jonge schaapherder Santiago heeft één grote wens: de wereld bereizen tot in alle uithoeken om zo uit te vinden hoe deze in elkaar zit. Zijn dromen over een verborgen schat zetten hem aan tot een zoektocht. Na veel omzwervingen ontmoet hij in Egypte de alchemist, die over grote spirituele wijsheid beschikt. Hij adviseert de jongen: 'Luister naar je hart. Dat kent alles, omdat het afkomstig is van de ziel van de wereld en daar ooit naar zal terugkeren (...) Waar je hart is, is ook je schat.'
€ 16,95

- **Godfried Bomans (luisterboek)**

Godfried Bomans (1913-1971) was niet alleen een van de meest gelezen, maar ook een van de meest gehoorde schrijvers van Nederland. Vanwege zijn welbespraaktheid, zijn grote gevoel voor humor en zijn typerende stemgeluid was hij een veelgevraagd gast in radio- en tvprogramma's. In dit luisterboek vindt u verhalen, herinneringen, sprookjes en columns die Bomans voor bladen als de Volkskrant en Elsevier schreef en die hij tussen 1960 en 1968 voor publiek en de AVRO-radio voorlas.
€ 16,95

COLOFON

**Eenenveertigste jaargang,
Nummer 1,
Maart 2012**

De Heeriaan is een uitgave van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph (Zusters van de Choorstraat). Het blad verschijnt viermaal per jaar in de maanden maart, juni, september en december en wordt in een oplage van 500 exemplaren onder relaties verspreid.

Redactie:

Brigitte Lutters (eindredactie)
b.lutters@congregatiedmj.nl
(073) 6904 623 (rechtstreeks)

Zuster Veronie Franken
v.franken@cdmj.nl

Zuster Til Lagerberg
t.lagerberg@cdmj.nl

**Kopij voor de volgende
Heeriaan uiterlijk inleveren
op 20 april 2012.
De zomereditie ligt rond
15 juni op uw deurmat.**

SURFTIPS

www.klooster.startpagina.nl
www.knr.nl
www.kro.nl
www.uitzendinggemist.nl
www.stilleomgang.org
www.rkk.nl

DE HEERIAAN
VOORJAAR 2012